

ЗП – заједница професионалаца

ПРАКТИКУМ ЗА КРИТИЧКИ УМ

Искуства која инспиришу!

ПРАКТИКУМ ЗА КРИТИЧКИ УМ

Колекција примера добре праксе
*Медијска писменост и критичко мишљење –
пут ка квалитетном образовању*

Уредник:

Виолета Влајковић Бојић

Лектура и редактура:

Дејана Милијић Субић

Редакција издања

Ивана Милошевић

Марина Копиловић

Наташа Анђелковић

Ненад Миладиновић

Уредници примера добре праксе:

Драгана Летић

Јелена Кецман

Весна Вајс

Иванка Крајишник

Сара Синђелић

Драгомир Бурнаћ

Младен Ђуричић

Марија Мандић

Марко Илић

Марија Лазовић

Марија Виденовић

Насловна страна:

Марко Илић

Илустрације и техничко уређење:

Братислав Булајић

Електронско издање

*Завод за унапређивање образовања и васпитања,
2026.*

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ.....	3
1. АКТИВНОСТ <i>Иза замућеног објектива</i>	6
2. АКТИВНОСТ <i>Да ли је све онако како изгледа? – Лице и наличје еколошке свести</i>	9
3. АКТИВНОСТ <i>Детективи прошлости – Први српски устанак</i>	18
4. АКТИВНОСТ <i>Дом под лупом – живот у дому ученика средњих школа?</i>	34
5. АКТИВНОСТ <i>Размисли, преиспитај и провери пре него што поверујеш</i>	38
6. АКТИВНОСТ <i>Не веруј свему што пише</i>	40
7. АКТИВНОСТ <i>Драга Савета... Да ли нам енергетска пића заиста помажу?</i>	45
8. АКТИВНОСТ <i>„Плава гробница” – Ми у Првом светском рату</i>	52
9. АКТИВНОСТ <i>Планета у нашим рукама</i>	57
10. АКТИВНОСТ <i>„В.И. или Ви?”</i>	62
11. АКТИВНОСТ <i>Разумевање себе</i>	67
Уместо закључка	72
АУТОРИ И УРЕДНИЦИ ПО АКТИВНОСТИМА.....	73
Извори и литература	75

УВОДНА РЕЧ

Драге колегинице и колеге,

Практикум пред вама настао је као резултат потребе и жеље да наставни рад буде инспиративан, динамичан и усклађен са искуствима савремених генерација ученика. Јединствен је по томе што су га у целини приредили наставници – учесници догађаја „Медијска писменост и критичко мишљење – пут ка квалитетном образовању“. Њихова креативност, посвећеност и богато професионално искуство дали су штиву посебну вредност, аутентичан печат и снажан педагошки значај. У времену у коме *стварно* често узмиче пред *виралним*, важност критичког мишљења и медијске писмености постаје још израженија, а овај практикум представља заједнички корак ка њиховом систематском развоју и одрживој примени у наставној пракси.

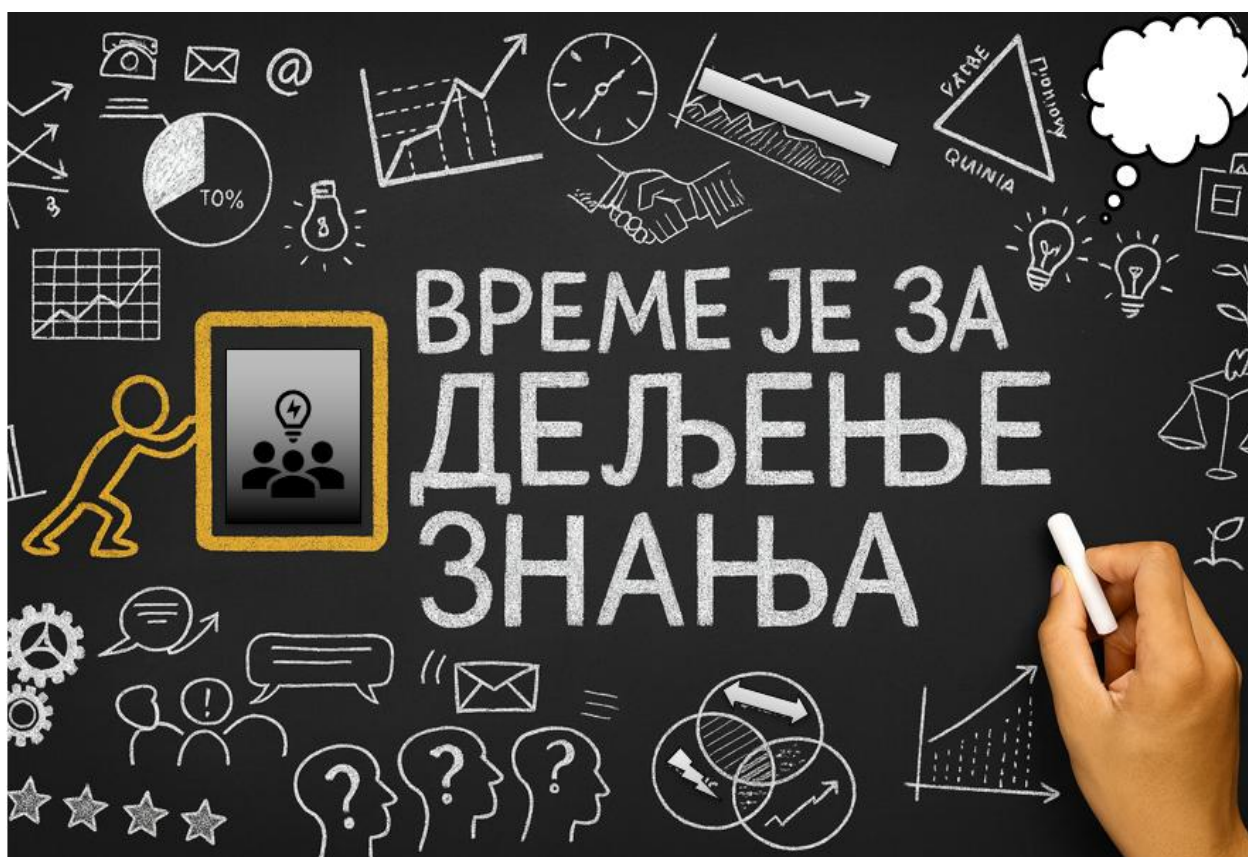
Позивамо вас да га користите као подршку у планирању и реализацији активности које обогаћују наставу, подстичу ученике на истраживање и дијалог и доприносе изградњи културе размене и сарадње.

*Аутори и реализатори програма
Медијска писменост и критичко мишљење – пут ка квалитетном образовању*

*Циљ овог практикума је да подржи наставнике у систематском планирању и реализацији успешних активности које се спроводе у оквиру редовне наставе или ваннаставних активности. Он обухвата низ **искустава која инспиришу** – примера наставних активности, организационих модела и садржаја које наставници могу да интегришу у садржаје својих предмета, прилагођавајући их различитим узрастима и контекстима.*

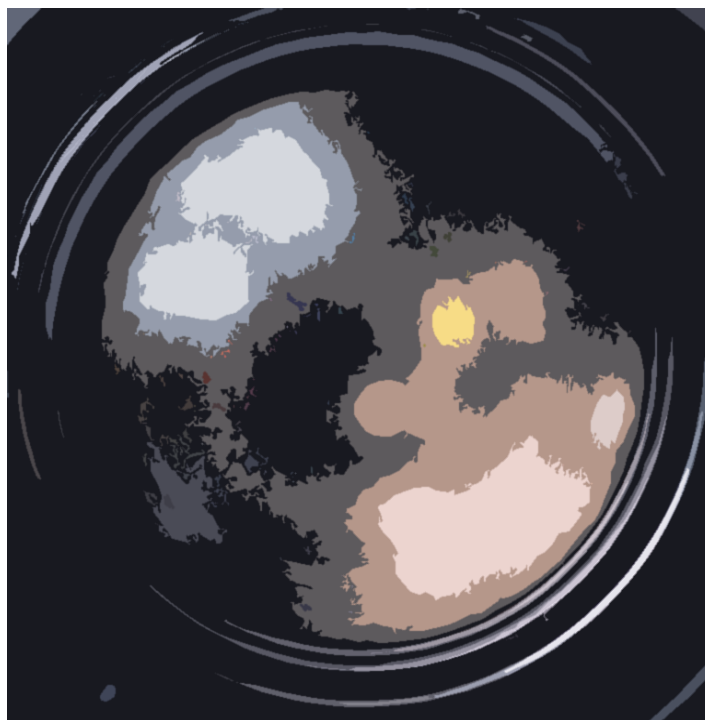
ИСКУСТВА КОЈА ИНСПИРИШУ

*Највредније идеје настају када једни од других учимо,
а највећа вредност је да их делимо.*

1. АКТИВНОСТ

Иза замућеног објектива....

Циљ активности:

Циљ активности је да ученици развију вештину интерпретације визуелних извора анализом одабране фотографије. Ученике подстичемо да не прихватају фотографију здраво за готово, већ да истражују контекст, аутентичност и поруке које фотографија шаље. На овај начин ће ученици развити вештине и стратегије потребне за развој критичког мишљења и медијске писмености.

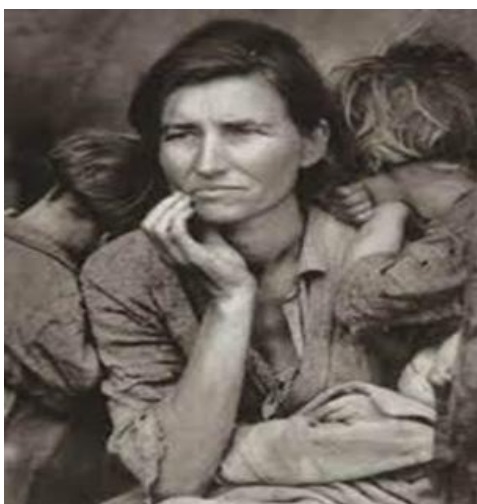
Ко учествује?

Ученици 8. разреда (или старији) → учествују у дискусији, анализи, износе своја мишљења.

Наставник грађанског васпитања/медијске писмености, српског језика, ликовне културе → припрема активност, води дискусију, поставља питања, даје повратне информације.

Како се спроводи?

Припрема: Наставник → приступа избору фотографије (у конкретном примеру је једна од најпознатијих фотографија ауторке Доротее Ланг „Мајка мигранткиња“ настала за време Велике депресије, али може било која друга фотографија коју наставник сматра прикладном); припрема задатке за ученике, питања за дискусију, папир, оловке и анкетне листиће.

„Мајка мигранткиња“ – фотографија Доротеа Ланг, 1936, Нипорно, Калифорнија

Реализација

Корак 1: Подела ученика на групе. Ученицима се приказује фотографија на пројектору и поставља питање: „Шта видите на слици?“

Свака група треба да направи листу свега што примети на фотографији – израз лица, одећа, позадина, предмети. Након завршеног задатка наставник подстиче дискусију:

- Шта је прво што вам је привукло пажњу на фотографији?
- Какву причу фотографија покушава да исприча?
- Обратите пажњу на изразе лица особа на фотографији. Зашто деца не гледају у фотографа? Како се они осећају?
- Где се дешава ова сцена? На основу чега то закључујете?
- Како бисмо могли да проверимо тачност онога што слика приказује?

Корак 2: Подела задатака за истраживање.

Прва група: Написати наслов и кратак текст на основу фотографије коју виде.

Друга група: Истражити ситуацију приказану на фотографији и написати кратак текст о томе. Где, када и зашто се десила? Ученици самостално истражују користећи расположиве ресурсе.

Трећа група: Истражити чињенице о фотографији и написати наслов и кратак текст, али са измишљеним и нетачним информацијама о догађају, аутентичности и контексту настанка.

Корак 3: Групе презентују своје радове, али тако да група која износи поуздане и проверене информације о фотографији презентује последња.

Корак 4: Питања за дискусију:

- Која осећања изазива ова фотографија код вас, сада када знате контекст?
- Како медији могу да утичу на наше разумевање догађаја?
- Шта сте научили о важности провере извора и контекста пре него што проверите неку информацију?
- На који начин би ова фотографија могла бити злоупотребљена?
- Шта смо научили из ове активности што се може применити у стварном животу?
- Чему нас учи медијска писменост?

Корак 5: Ученици попуњавају евалуциони листић

Да ли вам је активност била занимљива?		Да ли треба проверавати истинитост контекста за фотографије које се појављују у медијима?	
ДА	НЕ	ДА	НЕ

Евалуација

Током дискусије и презентације групних радова, наставник прати да ли су ученици развили кључну вештину – критичку анализу и размишљање. Прикупљање повратних информација о томе шта им је било најкорисније и како се стечено знање може применити у свакодневном животу.

Трајање активности: 45 минута (један школски час)

Ресурси:

- *Људски ресурси:* наставник, ученици
- *Простор:* учионица
- *Материјал:* пројектор за приказ фотографије, телефони са приступом интернету за истраживање или школски рачунари, папири и оловке

Могући изазови и начини превазилажења

- Недовољно ангажовање – ученици могу добити задатак да напишу, анонимно, личну поруку фотографији или да пронађу (на друштвеним мрежама или интернет претраживачу) фотографије које могу да се злоупотребе стављајући их у различите контексте.
- Тешко разумевање контекста – дати једноставно објашњење друштвено-историјских прилика без уплитања политичких чинилаца.
- Технички проблеми (спор интернет, проблеми са пројектором) – унапред проверити техничку опрему и имати припремљене одштапане фотографије и одштапан текст са провереним и тачним информацијама о фотографији.

Како ћете знати да сте успели?

Ученици су активно учествовали у дискусији и аргументовали своје закључке; успешно су анализирали и пронашли контекст фотографије; током завршне дискусије су показали критичко размишљање и разумевање медијских порука; резултати анкете показују да су ученици схватили значај медијске писмености.

Шта активност доноси?

- *Професионални ефекат:* унапређење метода рада и подстицање иновативности у настави, професионално искуство.
- *Ученици:* развијају критичко мишљење, медијску писменост, вештину сарадње.
- *Школа и заједница:* подстиче развој савремених компетенција и укључује медијске садржаје у школске активности; оснажује младе да препознају и анализирају медијске поруке – постају свеснији медијског утицаја, лакше препознају манипулације.

2. АКТИВНОСТ

Да ли је све онако како изгледа? – Лице и наличје еколошке свести

Кратак опис идеје

Путем анализе сликовних приказа еколошких проблема, активност подстиче ученике да препознају вишеслојност медијских порука и несклад између онога што се приказује и стварности. Циљ је да се код младих пробуде емоционалне и мисаоне реакције на противречне поруке о заштити природе, као и да се охрабре на критичко преиспитивање садржаја које свакодневно гледају, слушају или деле. Потребно је оснажити ученике да разликују суштину од спољашњег утиска и мотивисати их да се активно укључе у неговање одговорнијег односа према животној средини.

Ко учествује?

1. Ученици 7. и 8. разреда основне школе и средњошколци

Подељени у групе, ученици анализирају визуелне приказе еколошких проблема. Свако појединачно предлаже реч или кратку фразу као реакцију на слику, а затим група заједнички бира једну идеју коју ће представити. У наставку, одговарају на подстицајна питања, уочавају нелогичности, тумаче поруке и критички разматрају представљене ситуације. Кроз дискусију, ученици размењују мишљења и повезују садржај са сопственим искуствима, као и примерима из медија и непосредног окружења. На тај начин подстиче се критичко мишљење, оснажује изражавање ставова, развија еколошка свест и буди размишљање о сопственим поступцима.

У креативној фази, ученици кроз различите форме (мим, видео, стрип, цртеж, постер, драмски приказ...) изражавају сопствено разумевање теме. На крају, представљају своје радове и учествују у завршној размени утисака.

2. Наставници предмета: биологија, грађанско васпитање, српски/матерњи језик, географија, страни језик, информатика и рачунарство, ликовна култура, као и други заинтересовани за критичко мишљење и екологију.

Наставници реализују активност у складу са припремљеним упутствима, прилагођавајући је узрасту ученика и наставном предмету. За потребе часа припремају визуелне материјале, организују ученике у групе и воде их кроз процес анализе, дискусије и тумачења медијских порука. У фокусу њихове улоге је буђење критичког мишљења, повезивање садржаја са свакодневним животом и развијање личног става код ученика. Посебну пажњу посвећују подстицању креативног изражавања кроз различите форме. Током групног рада прате напредак ученика, пружају подршку у изради радова и организују њихово представљање, уз завршну дискусију. У реализацији часа могу сарађивати са стручним сарадником – педагогом, који пружа методичку подршку у реализацији свих фаза активности.

3. Стручни сарадник – педагог

Педагог покреће активност као вид подстицања критичког мишљења, медијске и еколошке писмености код ученика, пружајући наставницима јасна методичка упутства и смернице за реализацију. Може бити укључен у спровођење активности – самостално или у сарадњи са наставником, у зависности од потреба и контекста. Пружа подршку у формулисању продуктивних и критичких питања која усмеравају ученике ка дубљем разумевању садржаја и преиспитивању уобичајених тумачења. Охрабрује ученике да слободно изразе мишљења и учествују у отвореној, смисленој дискусији. Улогу стручне подршке остварује и у креативној фази, пратећи процес рада, пружајући повратне информације и усмеравајући ученике у обликовању и реализацији идеја. Активно учествује у евалуацији, анализира ефекте активности и доприноси планирању сличних иницијатива у оквиру школске праксе.

4. Родитељи (опционо)

Родитељи могу бити позвани као публика приликом презентације ученичких радова.

5. Партнери из заједнице и медији (опционо)

У завршној фази активности школа може позвати представнике еколошких удружења, медија, локалне самоуправе или других релевантних актера као посматраче или у циљу промоције и представљања постигнутих резултата.

Како се спроводи?

Припрема

У припремној фази наставник и педагог планирају ток активности, бирају визуелне материјале са еколошким темама који приказују противречне поруке и формулишу подстицајна питања за дискусију. Наставници унапред организују поделу ученика у парове или групе, припремају техничке услове (пројектор, штампани материјали, алати за креирање продуката) и усклађују план активности. Педагог припрема кратка методичка упутства за наставнике и предлаже могуће форме изражавања ученика (мим, постер, стрип, сценски приказ, видео и сл.). Формулишу се и критеријуми за вредновање радова (нпр. оригиналност, дубина поруке, критички приступ, креативни израз), који служе као повратна информација ученицима, али и као основ за организовање изложбе или гласања. Уколико се планира укључивање родитеља или представника заједнице у завршној фази, тај сегмент се такође организује унапред.

Линк ка сликама за анализу:

https://drive.google.com/file/d/1aD6edrD7hgO3zxcgHV6KGLoCgtKnC3ml_/view?usp=drive_link

Реализација

ПРВИ ШКОЛСКИ ЧАС (45 МИНУТА)

1. Уводни део часа

Активност „Једна слика – једна идеја“ (10 минута)

Час почиње уводном активношћу која, кроз сликовне приказе еколошких проблема, има за циљ да изазове емоцију, покрене асоцијације и размишљање, те подстакне ученике да дубље сагледају поруке. Ученици се деле у групе, при чему свака група добија једну слику која приказује одређену еколошку ситуацију са прикривеном противречношћу или иронијом (нпр. човек с маском за кисеоник који грли посечено дрво и говори „жао ми је“). У овом сегменту слике се не приказују на пројектору – свака група ради искључиво са својом сликом.

Свако од ученика у групи записује реч или кратку фразу која га највише асоцира на слику. Потом, кроз кратку дискусију, група бира једну идеју коју ће представити осталима. Када представници група почну са објашњењем, наставник тада пројектује слику коју је та група анализирао, како би и остали ученици могли визуелно да је доживе и боље разумеју контекст.

2. Главни део часа

Активност 1 – Група анализа слике (15 минута)

Следи продубљена анализа, током које свака група одговара на низ питања осмишљених да их воде ка откривању вишеслојности медијске поруке: шта се заиста види на слици, шта делује нелогично, какву поруку аутор шаље, шта је предмет критике и у којој мери је приказано у складу са стварношћу. Ученици се подстичу да уложе мисаони напор, препознају противречности, уоче иронију, скривене поруке и манипулацију у медијима, чиме постепено граде дубље и критичко разумевање света који их окружује.

Као и у уводном делу, пре него што представник изложи одговоре, наставник пројектује слику коју је та група анализирао, како би остали ученици могли да прате излагање и закључке.

Активност 2 – Дискусија са целим одељењем (15 минута)

Када све групе изложе своје анализе, прелази се на заједничку дискусију, која представља срце критичког промишљања. Наставник покреће питања која ученицима помажу да повежу медијске представе са сопственим искуствима, свакодневним понашањем и окружењем у којем живе. Разматрају се примери из медија у којима еколошке поруке наизглед делују позитивно, али у пракси имају супротно значење. Подстиче се преиспитивање навика и начина понашања у школи, породици и локалној заједници, где се често декларише брига о природи, док се истовремено спроводе активности које јој наносе штету.

Ученици се охрабрују да поделе и личне примере – како оне који одражавају позитивну праксу, тако и оне у којима су уочили раскорак између речи и дела. На тај начин ученици не само да увежбавају препознавање недоследности, медијске манипулације и површних порука, већ и развијају емпатију и осећај личне одговорности.

Предлог питања за дискусију са ученицима

- Која вам је слика оставила најјачи утисак и зашто? Какве емоције је пробудила?
- Можете ли навести примере када речи и дела нису у складу? Шта нам то говори о понашању и одговорности?
- Да ли сте у медијима приметили поруке које изгледају као да промовишу заштиту природе, али у стварности то није тако? Освртите се на рекламе, друштвене мреже, чланке, кампање и слично.
- Ко, по вашем мишљењу, има интерес да пласира „лепе приче“ о екологији које прикривају стварност? Како можемо препознати такве намере?
- Која питања себи можемо поставити када читамо еколошке вести или гледамо рекламе и видео записе о екологији? Како можемо проценити веродостојност тих порука?
- Какву улогу имају корисници друштвених мрежа у ширењу еколошких порука? Да ли лајкови, дељења и емотивне објаве заиста помажу природи? Шта би могло бити делотворније?
- Како у свакодневном животу доприносите очувању животне средине? Шта вас подстиче на то?
- Наведите предлоге како можемо утицати на друге (у школи, породици, заједници) да више брину о природи?
- Ко, по вашем мишљењу, треба да решава еколошке проблеме – појединци или држава, друштво, институције? Зашто? Чија је одговорност већа?

3. Завршни део часа

Најава креативних активности (5 минута)

Час се завршава најавом креативне фазе. Ученицима се представљају различити облици продукције: мим, видео-запис, стрип, постер, цртеж, кратки сценски приказ или нека друга форма по избору. Могу радити у пару или групи, а рок за израду зависи од организације наставе – могуће је да радове припреме у оквиру наредних часова или као домаћи задатак. Циљ је да ученици, кроз креативни израз, прикажу своје критичко разумевање еколошких порука и понуде лично виђење проблема.

ДРУГИ ШКОЛСКИ ЧАС (45 МИНУТА)

Презентација радова и закључци

Други час је посвећен представљању ученичких радова и заокруживању целине. Групе или парови представљају своје продукте (у дигиталном или физичком облику) и објашњавају коју су идеју обрадили, шта су желели да поруче и какву реакцију очекују од публике. Остали ученици пажљиво прате, постављају питања и износе утиске, чиме се подстиче размена мишљења и уважавање различитих перспектива.

У завршном делу часа наставник покреће дискусију која омогућава заједнички осврт на оно што су ученици научили током рада. Развија се способност критичког преиспитивања медијских садржаја, тумачења сопствених и туђих еколошких порука, као и преиспитивања понашања у свакодневном животу. Истовремено, ученици се подстичу да преузму личну одговорност у заштити животне средине. Цео процес има за циљ да их оснажи да размишљају самостално, анализирају информације које им се пласирају, изразе сопствени став и препознају своју улогу у очувању природе.

На крају, ученицима се даје повратна информација на основу унапред утврђених критеријума, као што су: оригиналност идеје, јасноћа и дубина поруке, критички приступ, примена наученог, као и техничка и естетска израда. По жељи, може се организовати и гласање за најуспешнији рад.

Евалуација

Евалуација се спроводи током и након свих фаза активности, на више нивоа – кроз посматрање, дискусију, анализу ученичких радова и прикупљање повратних информација од ученика и наставника.

Формативно праћење током активности: Током првог часа наставник и/или педагог прате ниво укључености ученика у групни рад, начин размене идеја, дубину тумачења и способност да препознају скривене поруке и противречности. Посебна пажња се поклања начину аргументације, способности повезивања медијских садржаја са стварним животом и личним искуством.

Анализа ученичких продуката: Ученици представљају своје радове на другом часу, а њихова креативна решења посматрају се кроз унапред дефинисане критеријуме наведене у претходном делу.

Ученичка рефлексивна и групна дискусија: У завршној дискусији ученици износе своје утиске о читавом процесу – шта су ново научили, на који начин су мењали своје мишљење током рада и шта су приметили у туђим радовима. Питања као што су „Шта вас је највише изненадило?“ или „Да ли сте почели другачије да размишљате о порукама које добијате из медија?“ подстичу критичку самопроцену и продубљују увид у ефекте активности.

Повратна информација од наставника и педагога: Наставници и педагог могу направити кратку интерну анализу: шта је добро функционисало, где је било потешкоћа, како су ученици реаговали и који сегменти су дали највећи образовни ефекат. По потреби, може се користити и кратак анкетни листић или онлајн упитник за ученике и наставнике.

Вредновање утицаја на дужи рок: Уколико школа жели да прати ефекте активности и након њеног завршетка, могу се посматрати евентуалне промене у понашању ученика – да ли су покренули неке акције, иницијативе или показали веће залагање (на пример, да ли обраћају више пажње на одлагање отпада, иницирају нове радионице и слично). Ова активност може послужити и као полазиште за даље пројекте у области медијске писмености, еколошког образовања или активизма.

Трајање активности - Активност се реализује у оквиру два школска часа – први час је намењен анализи садржаја, а други презентацији ученичких радова. Између ова два часа предвиђен је период од једне до две недеље, током којег ученици припремају своје продукте (у оквиру ваннаставних активности или као домаћи задатак). Укупно трајање активности може варирати у зависности од организације наставе и динамике рада са ученицима.

Ресурси

1. Људски ресурси

Наставници различитих предмета (биологија, географија, српски/матерњи језик, грађанско васпитање, страни језик, информатика и рачунарство, ликовна култура и други) реализују активност у оквиру наставе или на ЧОС-у, појединачно или у сарадњи са другим колегама и педагогом.

Педагог – иницира активност и пружа методичку подршку у планирању и реализацији, формулисању питања и евалуацији.

ИТ координатор (наставник информатике или други наставник са дигиталним компетенцијама) – пружа техничку подршку наставницима и ученицима у коришћењу дигиталних алата и изради дигиталних продуката.

Ученици – активно учествују у анализи, дискусији, креирању и представљању радова.

2. Простор

Учионица – за групни рад, анализу, дискусију и представљање радова у оквиру одељења.
Кабинет информатике – за израду дигиталних продуката (мимови, видео-записи, дигитални плакати и сл.).

Хол школе или друга већа просторија – за поставку изложбе ученичких радова и/или приказивање дигиталних садржаја (нпр. путем видео-бима за одабране радове).

3. Материјали

Визуелни прикази (слике) еколошких ситуација – у штампаној или дигиталној форми (наведено у делу „Припрема“)

Папир, фломастери, бојице, маказе, лепак – за креативни израз (стрипови, постери, цртежи)

Рачунари, таблети или мобилни телефони – за израду дигиталних радова

Пројектор – за приказивање слика и презентацију ученичких продуката

Дигитални алати за креирање садржаја:

- *Canva* – за креирање постера, инфографика и презентација
- *CapCut* – за монтажу видео-записа
- *Imgflip* (или слични алати) – за прављење мимова
- *Padlet* – за креирање дигиталног зида на ком ученици могу заједнички представити своје радове
- Припремљена питања и смернице за наставнике – за анализу, дискусију и подстицање критичког мишљења
- Критеријуми за вредновање ученичких радова – унапред формулисани
- Евалуациони листић – за ученичку рефлексiju и процену ефеката активности
- *Google Forms* (опционо) – за анкету и прикупљање повратних информација

4. Подршка

Педагошка и методичка подршка – обезбеђује је педагог током припреме, реализације и евалуације.

Техничка подршка – пружа је ИТ координатор, у организацији приказивања дигиталних садржаја и подршци ученицима при коришћењу дигиталних алата.

Могући изазови и начини превазилажења

- Отпор наставника према новим методама рада – може се превазићи кроз сарадњу више наставника и стручних сарадника у припреми активности, јасно представљене кораке реализације и објашњење значаја теме.
- Недовољна мотивисаност ученика – подстиче се кроз креативне форме изражавања и слободан избор начина представљања идеја.
- Недостатак времена за извођење свих фаза активности – препоручује се интеграција у постојеће наставне јединице и тимска координација наставника ради рационалне организације.
- Ученици можда неће знати одговоре на сва питања – може се превазићи педагошким и методичким вођењем, смерницама за наставнике и питањима прилагођеним узрасту ученика. Код сложенијих питања могу се унапред

формулисати пожељни одговори како би се, по потреби, ученици усмерили у даљој дискусији.

- Техничке потешкоће и ограничене дигиталне вештине ученика – превазилазе се ангажовањем ИТ координатора и основном подршком ученицима при раду са дигиталним алатима. Уколико школа нема дигиталне уређаје, активности се могу спровести у потпуности у аналогној форми (постери, цртежи, сценски приказ).

Показатељи успеха

- 1. Број учесника** – ученика и наставника: Активност се сматра успешном ако обухвати одређени проценат одељења и уз укључивање адекватног броја наставника, при чему један наставник реализује активност у једном или највише два одељења. За већи обухват и квалитет реализације препоручује се укључивање већег броја наставника.

Критеријуми успеха – обухват одељења по типовима школа (на нивоу школског пројекта):

- ✓ 100% одељења 7. и 8. разреда – у школама до или са 8 одељења
 - ✓ најмање 70% одељења 7. и 8. разреда – у школама са 9 до 16 одељења
 - ✓ најмање 60% одељења 7. и 8. разреда – у школама са преко 16 одељења
 - ✓ најмање 60% одељења од 1. до 4. разреда – у средњим школама
- 2. Степен ангажованости ученика:** Ангажованост ученика процењује се кроз активно учешће у анализи медијских садржаја, дискусијама, групном раду и изради продуката. Посебно се вреднује тимска сарадња, спремност за аргументовање ставова и коришћење дигиталних алата током рада.
 - 3. Квалитет ученичких продуката:** Продукти ученика оцењују се на основу већ наведених критеријума, тј. унапред припремљеног инструмента за вредновање ученичких радова.
 - 4. Резултати анкета и евалуације:** Кроз резултате кратких анкета, евалуационих листића или Google упитника добија се увид у степен разумевања теме, мотивацију ученика и њихову личну перцепцију активности. Ови резултати доприносе целокупној процени ефеката.
 - 5. Утисци ученика:** Утисци ученика, било да су изражени усмено или писмено, представљају важан квалитативни показатељ. Посебно се вреднује ако ученици препознају значај теме, уоче промену у свом начину размишљања и покажу мотивацију за сличне активности у будућности.
 - 6. Продужени ефекти:** Додатни показатељ успеха огледа се у броју наставника који настављају да примењују сличан приступ у свом редовном раду. То указује да је активност подстакла развој нових пракси у настави и да постоји потенцијал за њену одрживост и даље ширење.

Инструменти за праћење:

- Евалуациони листић за ученике – за процену сопственог учешћа, разумевања теме и утисака о активности

- Рубрика са критеријумима за вредновање ученичких радова – унапред дефинисана, за анализу продуката
- Google Forms или папирни упитник – за брзу евалуацију активности од стране ученика и наставника
- Списак одељења и наставника који су учествовали у реализацији
- Документација реализације – фотографије, видео-записи, дигитална изложба или примери ученичких продуката

Инструмент за вредновање ученичких продуката
(може се прилагодити узрасту)

Критеријум	Оцена 1 (ниско)	Оцена 2 (просечно)	Оцена 3 (високо)	Оцена
Оригиналност идеје	Копира стандардне поруке; нема нових или креативних елемената.	Постоје елементи сопствене креативности, али је концепт већином предвидив.	Иновативан приступ; аутентично коришћење симбола, метафора или хумора.	
Јасноћа и дубина поруке	Порука је нејасна, површна или недовољно развијена (нпр. само парола).	Порука је разумљива, али без јачег нагласка или дубљег значења.	Порука је прецизна, слојевита и јасно изражена кроз склад текста и слике.	
Примена наученог	Репродукује основне информације без повезивања са наученим појмовима.	Покушава да повеже научено, али углавном користи опште и површне појмове.	Видљиво дубоко разумевање и вешта примена еколошких чињеница и термина.	
Критички приступ	Недостаје јасан став; рад је само дескриптиван, без дубљег разматрања.	Постоји покушај анализе или изражавања става, али без довољно аргумената.	Јасно деконструише противречности, иронију или медијску манипулацију.	
Техничка и естетска израда	Рад је технички непотпун или лошег квалитета, што омета пренос поруке.	Технички исправан и функционалан, али са једноставном и сведеном естетиком.	Квалитетна и професионална израда; визуелни/звучни склад појачава поруку.	
Тумачење укупног броја бодова: <ul style="list-style-type: none"> ● 13–15 бодова: Рад је изврстан, сви кључни елементи су квалитетно одрађени. ● 9–12 бодова: Рад је добар, али има простора за унапређење у појединим деловима. ● 5–8 бодова: Рад је површан, недостају важни делови или је технички неадекватан. 				Укупно бодова:

Шта активност доноси?

Мени лично: Рад на овом пројекту за мене лично представља посебну мотивацију и извор задовољства, јер ми омогућава да на иновативан начин спојим своју љубав према образовању, уметности и технологијама.

Планирање и осмишљавање целокупне активности био је прави изазов, али и извор инспирације. Проналажење начина повезивања критичког мишљења, медијске писмености и екологије отворило ми је нове професионалне хоризонте и подстакло на обогаћивање рада другачијим перспективама. Трагање за противречним еколошким сликама – симболичним, уметнички снажним и богатим значењем – усмерило ме ка новим изворима знања и дубљем разумевању еколошких проблема. Такође, помагање ученицима у примени дигиталних алата и креативних начина изражавања допринеће обогаћивању мог професионалног репертоара и позитивно утицати на процес стицања знања. Уколико код ученика пробудим дубље разумевање и емпатију према еколошким и друштвеним питањима, изван површног посматрања, то ће за мене бити потврда да сам као педагог оставила траг. Поред тога, ако подстакнем већи број колега да, сарађујући заједно, пренесемо жељену поруку и на тај начин унапредимо наставни процес, сматраћу то значајним професионалним успехом.

Све наведено за мене представља корак напред у професионалном развоју и јачању педагошких компетенција.

Ученицима: Ученици стичу и развијају важне компетенције као што су критичко размишљање, медијска писменост, сарадња и креативни израз. Анализа контрадикторних медијских порука и дискусије подстичу дубље разумевање стварности и личну одговорност према заштити животне средине. Кроз групни рад и израду креативних продуката, ученици јачају самопоуздање у изражавању ставова и научене концепте примењују у свакодневном животу. Активност код њих развија свест о значају еколошког понашања и критичког приступа медијским садржајима, што доприноси њиховом личном и друштвеном развоју.

Школи и заједници: Ова активност обогаћује васпитно-образовни рад школе увођењем савремених тема и метода које подстичу развој критичког мишљења, медијске писмености и еколошке свести. Школа се тиме позиционира као средина која негује активан однос према друштвеним изазовима и оснажује ученике да постану одговорнији, самосталнији и свесни своје улоге у заједници. Ефекти активности могу се пренети и на шире окружење – кроз ученичке ставове, примере и понашање које уносе у породице, вршњачке групе и свакодневни живот. Тако заједница добија освешћене, активне и одговорне младе грађане, спремне да допринесу изградњи одрживијег и квалитетнијег друштва.

3. АКТИВНОСТ

Детективи прошлости – Први српски устанак

Пројекат „Детективи прошлости” замишљен је као једномесечни интердисциплинарни пројекат у ком ученици постају истраживачи историје. Кроз рад у групама/секцијама, они траже трагове у сликама, видео-записима, текстовима, песмама и причама, разговарају са наставницима различитих предмета, бележе и упоређују податке. На тај начин развијају критичко мишљење и уче да постављају питања, пореде изворе и изводе закључке. Завршна активност је писање сценарија и извођење школске представе о Првом српском устанку, а потом и организовање изложбе и продаја ученичких рукотворина, чиме се укључује и локална заједница у пројекат.

Циљ активности

Упознавање основних догађаја и личности Првог српског устанка; развијање критичког мишљења кроз постављање питања; поређење извора и извлачење закључака, развијање креативности кроз драматизацију; израду плаката, музичке и ликовне радове и интердисциплинарно повезивање чињеница; подстицање тимског рада и укључивања породице и локалне заједнице у школски живот.

Код ученика се развија/развијају и:

- ✓ осећај за школски ред (поштовање договорених правила у групи и на пробама);
- ✓ поштовање (према другима, јавним наступима и материјалима);
- ✓ одговорност (преузимање и извршавање улога/задатака на време);
- ✓ комуникацијске компетенције (слушање, јасно изражавање, договор);
- ✓ дигиталне компетенције (израда плаката/позивница, унос бележака);
- ✓ критичко мишљење (постављање питања, поређење извора, образложење);
- ✓ истраживачке вештине (претрага, бележење, навођење извора);
- ✓ провера информација (упоређивање више извора);
- ✓ естетски укус/култура изражавања (сценски и ликовни рад);
- ✓ предузетничке компетенције (пласирање и продаја ученичких рукотворина; маркетинг и промовисање представе и пројекта).

Ко учествује?

Ученици IV разреда основне школе (уколико има више четвртих разреда, могу да раде заједно), наставници разредне наставе, наставници српског језика, историје, музичке и ликовне културе, грађанског васпитања, родитељи и локална заједница (у завршној фази – публика, учешће у радионицама, подршка).

Како се спроводи?

Пројекат траје око четири до шест недеља (по потреби). Ученици су подељени у групе/секције (драмска, ликовна, музичка, новинарска, информатичка, техничка). Кроз недељне задатке прикупљају податке, развијају критичко мишљење и припремају представу као завршни догађај, као и рукотворине које ће након представе продавати школска/ученичка задруга.

Припрема

Наставник разредне наставе → **кораци**: избор наставног садржаја у складу са програмом за IV разред; прикупљање и адаптација текстова, видео-записа, илустрација и песама из тог периода уз помоћ колега из предметне наставе и договор са њима; обезбеђивање материјала за ликовне и сценске радове, прављење распореда по недељама и задатака за групе.

Реализација

Корак 1 (Прва недеља – увод и иницијално истраживање – два до три часа)

- ✓ Разговор о ономе што ученици већ знају.
- ✓ Потом ученици долазе до одређених садржајних закључака методом: „Видим – мислим – питам“.
- ✓ Подела у групе и задавање првих задатака.

Приказ могуће реализације

1. Активност: Разговор и анализа илустрација методом „Видим – мислим – питам“

Циљ: активирање предзнања, учовавање, радозналост.

Продукт: табела са колонама ВИДИМ–МИСЛИМ–ПИТАМ; настаје листа питања која ће водити истраживање.

Материјали: четири илустрације

1. Вељко Станојевић, *Збор у Орашцу*, 1804.

2. Владимир Лукич Боровиковски, *Портрет Карађорђа (Карађорђе)*

3. *Теле-кула*, Ниш – историјски споменик

4. Велика школа у Београду – историјски објекат (може да се користи и фотографија из уџбеника)

Задатак за ученике:

Рад у групама – Свака група добија једну илустрацију и радни лист са три колоне: ВИДИМ–МИСЛИМ–ПИТАМ

Примери – шта ученици могу да виде на сликама, да помисле и да питају:

Илустрација / група	ВИДИМ (шта ученици запажају)	МИСЛИМ (могуће интерпретације)	ПИТАМ (питања ученика)
1. Група – Орашац (састанак, избор Карађорђа)	Људи стоје напољу; неко је у средини и сви га гледају; носи дугу пушку.	То је неки важан састанак; Овај у средини је вођа; Можда бирају ко ће да предводи.	Ко је човек у средини? Зашто су се окупили? Где је ово место? Да ли је ово био почетак устанка?
2. Група – Портрет Карађорђа	Човек у црном; има црвену траку као неки краљ; строг/мрк поглед; носи појас и оружје.	Он је војсковођа/вођа; Изгледа строг и храбар; Вероватно је важна личност, неко ко је главни.	Ко је он? Зашто га зову Карађорђе? Да ли је увек носио овакву одећу? Како је постао вођа?
3. Група – Телескула	Кула од камена; Има рупе у зиду; У рупама су као главе или лобање.	То је нешто страшно; Можда је застрашивало људе; Ово је споменик.	Чије су то лобање? Ко је то направио? Зашто су је направили? Где се та кула налази данас?
4. Група – Велика школа (Доситејева и Вукова музеј у Београду)	Стара кућа; Бела зграда са прозорима; Двоспратница.	То је школа или нечија кућа; Можда је важно место.	Ко је ту живео или радио? Зашто се зове Велика школа? Ко је учио у тој школи? Да ли је то прва школа у Београду?

Могућа листа питања (на основу одговора ученика и, евентуално, уз подстицај наставника):

- Ко је Карађорђе?
- Где је и зашто почео Први српски устанак?
- Шта се догодило у Орашцу 1804. године?
- Зашто је Ћеле-кула направљена и чије су лобање у њој?
- Које су најважније битке устанка?
- Зашто је Велика школа важна? Ко је тамо радио и учио?
- Која је улога Доситеја Обрадовића и Вука Караџића у том времену?
- Како се народ осећао у време устанка?
- Шта је значило подићи устанак против Турака?

Корак 2 – Продубљивање (наредна недеља)

- Интервјуи са наставницима.
- Детективски извештај.
- Сачињена истраживачка мапа трагова (костур и путоказ за представу).

Приказ могуће реализације

1. Интервјуи са наставницима

Поступци наставника разредне наставе:

- Организује сусрете ученика са наставницима из виших одељења и то: наставницима српског језика, историје, музичке и ликовне културе, грађанског васпитања, информатике (може и у учионици или онлајн);
- Објашњава ученицима: „Ви сте новинари – постављајте питања која смо сакупили на претходним часовима”;
- Дели групама листиће да забележе информације.

Поступци предметних наставника:

- Учествују у интервјуу који воде ученици, а потом и они ученицима задају задатке у вези са пројектом, које ученици треба да реализују ван школе.

Примери могућих питања ученика

Табела 1: Питања за интервјуе са наставницима

Наставник	Питања ученика
Српски језик	<p>Које песме говоре о Карађорђу и устаницима?</p> <p>Како су људи у песмама описивали хероје?</p> <p>Ко је певао о Првом српском устанку и да ли је песма била тада важна?</p> <p>У каквој су вези Вук Караџић, Доситеј Обрадовић и Велика школа?</p> <p>Можете ли нам прочитати или одрецитовати један стих или препоручити за представу?</p>
Историја	<p>Ко је био Карађорђе?</p> <p>Зашто су се људи окупили у Орашцу?</p> <p>Чије су лобање у Ћеле-кули?</p> <p>Како су људи живели у то време?</p> <p>Које су најважније битке устанка?</p> <p>Шта се догодило после Првог српског устанка?</p>
Музичка култура	<p>Коју песму можемо да отпевамо у представи?</p> <p>Да ли су људи тада певали песме када су кренули у бој?</p> <p>Који музички инструменти су тада били коришћени?</p> <p>Можете ли нам помоћи да набавимо гусле за нашу представу?</p>
Ликовна култура	<p>Како је изгледала одећа Карађорђа и устаника?</p> <p>Како можемо да направимо барјак као што је био у устанку?</p> <p>Како изгледа Велика школа у Београду?</p> <p>Шта можемо да нацртамо за плакат који најављује представу?</p>
Информатика	<p>Како се праве позивнице за неки догађај?</p> <p>Како дигитално да направимо и плакат?</p>
Грађанско васпитање	<p>Зашто су људи желели да буду слободни?</p> <p>Шта значи слобода за нас данас?</p> <p>Како можемо ми, као разред, да покажемо заједништво?</p> <p>Шта бисмо ми радили да смо живели у то време?</p>

Примери задатака предметних наставника ученицима

Табела 2: Додатни задаци које интервјуисани наставници постављају ученицима истраживачима (а раде их код куће или ван наставе)

Активност	Задатак за ученике	Шта доноси представи
Гусле и песма	Одгледајте код куће видео о томе како изгледају гусле и како гуслари певају.	Један ученик у представи може да гусла, а други да пева устаничку песму.
Породичне приче	Разговарајте са баком, деком или родитељима о томе шта знају о Карађорђу и Првом српском устанку. Запишите једну-две реченице.	У представи се могу убацити породичне реченице које дају лични печат.
Мини-музеј	Донесите из куће предмете који личе на некадашње, старинске (марама, бакарни суд, кључ, дрвени предмет, ћуп).	Предмети могу да се изложе као сценографија, али и након представе у виду изложбе старих предмета или чак заната
Народна ношња	Потражите код куће или позајмите мараму, прслук, појас или капу који личе на народну ношњу. Донесите у школу.	Ученици-глумци изгледају убедљивије и ближе историјском периоду.
Музика и ритам	Послушајте песму „Востани Србије”. Нека хор научи да је пева и школски оркестар да је свира у представи.	Атмосфера у представи постаје динамична и емотивна.
Слике и истраживање	Пронађите код куће (или на интернету уз помоћ родитеља) слику Карађорђа, Ћеле-куле или Велике школе. Донесите је у школу са кратким описом.	На часу се прави детективски панел који служи као визуелни водич за публику.
Позивнице и плакати	Изаберите како бисте желели да позивнице и плакат као најава за представу изгледају. Са секретаром школе или директором се консултујете коме се може послати позивница.	Представа се на прави начин рекламира и то доводи публику.

2. Детективски извештај (наредни часови)

Поступци наставника разредне наставе

Свака група добија радни лист са три колоне:

- 1) Шта смо открили
- 2) Где смо нашли
- 3) Зашто је важно

Подсећа ученике да бележе чињенице које су нашли, али и извор.

Примери могућих ученичких уноса

Детективски извештај – радни лист за групе

Шта смо открили	Где смо нашли	Зашто је важно
Карађорђе је био вођа устаника и изабран је у Орашцу.	Наставник историје / анализа слике Орашца	Тако је почео устанак.
Ћеле-кула је направљена од лобања устаника.	Наставник историје / анализа слике Ћеле-куле	Показује колико је борба била тешка и сурова.
Срби су певали песме (нпр. Востани Србије) да охрабре борце.	Наставница музичког / слушање песме	Музика је подизала морал и давала снагу.
У то време људи су носили шубаре, појасеве и барјаке.	Наставник ликовне културе / породичне приче	Тако можемо верно приказати устанике у представи.
Карађорђе је у песмама описиван као храбар и строг.	Наставник српског језика / читање народних песама	Помаже да у представи Карађорђе буде убедљиво приказан.
Људи су се борили за слободу и заједништво.	Наставник грађанског васпитања / дискусија	То је главна порука коју треба да пренесемо публици.
Позивнице и плакати се праве у дигиталном формату (Word или Canva), а могу и да се одштампају.	Наставник информатике	Позивнице омогућавају да публика дође, а плакати промовишу представу.

3. Истраживачка мапа трагова

Поступци наставника разредне наставе → Усмерава ученике детективе да направе *историјску мапу трагова*. Може им додатно пустити и кратак филм у којем се наводе сви потребни подаци о Првом српском устанку и главним догађајима у њему.

Детективи који су истраживали чињенице о устанку на плакату цртају једноставну временску линију:

1804 – Сеча кнезова

1804 – Избор Карађорђа

1806 – Битка на Мишару

1809 – Битка на Чегру, Ћеле-кула

1808 – Велика школа, Доситеј и Вук

Објашњава да је ово путоказ за писање сценарија али може да се направи и као путоказ за публику. Тај путоказ могу да буду натписи који ће се појавити пред публиком пре сваке сцене коју натпис најављује.

Производи ученика: Забележена питања и одговори из интервјуа. Попуњени детективски извештаји. Сачињена мапа трагова.

Овим кораком ученици уче да постављају питања, бележе одговоре, и планирају предстојеће креативне кораке тј. сачињавање сценарија. Ученици спајају историјске чињенице са креативним изразом – све што ће касније чинити представу.

Корак 3 (наредни дани – креативна продукција)

- Припрема драмских сцена.
- Израда плаката и сценографије.
- Припрема музичке тачке.
- Израда позивница и брошуре.

Производи ученика:

- ✓ Кратке драмске сцене са репликама.
- ✓ Плакат и сценографија. Плакати који најављују сцене (*временска линија*).
- ✓ Једна песма или две песме као музичка подршка.
- ✓ Позивнице и брошура за публику.

Почињу да се израђују и предмети инспирисани временом Првог српског устанка (за продајну изложбу организовану од стране школске/јачке задруге, а након одигране представе).

Приказ могуће реализације

1. Припрема драмске сцене

Поступци наставника разредне наставе:

- Упућује ученике у стваралачки процес оживљавања научених чињеница и података;
- помаже ученицима да поделе сцене по групама и искористе детективски извештај и истраживачку мапу трагова (нпр. *Избор Карађорђа у Орашцу; Сеча кнезова; Разговор у народу* итд.);
- помаже групама да одговоре на три питања: Ко је у сцени? Шта говори? Шта осећа?

Примери могућих ученичких реплика:

- Карађорђе: „Прихватам да будем вођа, али само ако сви будемо заједно.”
- Селјак: „Бојим се, али знам да морамо да се боримо.”
- Турски заповедник: „Морамо их зауставити.”
- Новинарска група чита *детективски извештај*.

Истраживачка група представља временску линију (нпр. *Почели смо од Сече кнезова, а завршили са Доситејем и Великом школом.*)

Све ове активности помажу да се обликује коначан драмски текст представе.

2. Израда плаката и сценографије

Поступци наставника разредне наставе:

- Даје задатке ликовној групи да направе плакат за представу и један сценски детаљ (нпр. застава, макета куле, костим).
- Објашњава: „На плакату мора да стоји назив представе, време и место.”

Примери могућих идеја ученика

На плакату: „ДЕТЕКТИВИ ПРОШЛОСТИ – Први српски устанак”, уз цртеж Карађорђа.

Сценографија: застава са исписаном речју *слобода*.

3. Припрема музичке тачке

Поступци наставника разредне наставе:

- У сарадњи са наставником српског и музичког, група или хор и оркестар уче предложеној песми *Востани Србије* или неку народну песму из тог доба (нпр. *Ој, Србијо, мила мати*). Наставник подсећа да песма треба да прати сцену у представи.

Примери могућих ученичких коментара:

„Песма нас подсећа на борбу и слободу”, „Можемо да је певамо сви на крају представе”.

4. Израда позивница и брошуре

Поступци наставника разредне наставе:

- Новинарска група уз помоћ наставника пише текст позивнице: „Позивамо вас на представу...”,
- Помаже ученицима да додају датум, време, место и кратак опис.

Примери могућих реченица ученика:

„Ученици IV разреда позивају вас на представу о Првом српском устанку (*додаје се датум и тачна датумница*). После представе можете видети изложбу старих предмета и наших радова инспирисаних Првим српским устанком...”

5. Ђачка задруга – рукотворине у духу епохе

Шта могу ученици да направе?

- Шубарице (од картона, филца или вунице) – симбол устаника,
- Мини-свитке (поруке на старом папиру) – од папира потопљеног у чај/кафу да изгледа старо, са цитатом из устаничког периода („Боље гроб него роб”, „За крст часни и слободу златну”),
- Дрвене/картонске реплике симбола (нпр. мали мачеви или барјачићи у бојама тог доба),
- Накит у народном духу – наруквице од конца у бојама српске тробојке,
- Илустровани обележивач за књиге са мотивима Ћеле-куле, Карађорђа или устаника, итд.

Како се организује?

Након изучавања теме, посебна група ученика (они који имају таленат за цртање, ручне радове или иду на ликовну/техничку секцију) ради у импровизованој радионици задруге. Родитељи као сарадници и помагачи. Ученици истражују шта је било типично за то доба (нпр. одећа, предмети), а затим праве мини-реплике.

Наставник ликовне културе даје подршку у избору материјала и уметничкој обради.

Продаја

На дан представе, пре или после извођења, испред сале се поставља сто са рукотворинама. На рукотворинама стоје „цене“ (симболичне суме). Ученици из задруге воде продају (менаџери и трговци), а један ученик бележи приходе.

За шта приход може бити намењен?

- Куповина материјала за следећи пројекат (боје, папир, креативни прибор),
- Донаторска акција – један део прихода може бити намењен школској библиотеци (куповина нових књига) или за неке друге потребе, итд.

Ученици заједно гласају (на крају пројекта) чему ће део новца бити намењен. Тиме се развија осећај одговорности и демократско одлучивање.

Корак 4 (последња недеља пројекта – представа и завршна презентација)

- Генерална проба и финална представа.
- Припрема изложбе радова и продаје рукотворина.
- Позивање родитеља и локалне заједнице (подела позивница и истицање плаката).
- Евалуација: попуњавање анкете од стране ученика и публике.

Производи ученика:

- Јавна представа са драмским сценама и песмом.
- Изложени плакати, временска линија, позивнице и брошуре.
- Анкета (евалуација публике).
- Израђени предмети за продају (ученичка задруга)

Приказ могуће реализације

1. Генерална проба

Поступци наставника разредне наставе

- ✓ Организује генералну пробу;
- ✓ Подсећа ученике на редослед сцена, где ко стоји, када улази музика;
- ✓ Помаже деци да ускладе говор и гестове;
- ✓ Има помоћ наставника музичке културе, ликовне културе, српског језика итд.

2. Јавна представа и продајна изложба

Поступци наставника разредне наставе

- Дочекује публику (родитељи, ученици, наставници);
- Координише рад драмске групе и има помоћ осталих учесника у пројекту;
- Организује уз помоћ родитеља и осталих наставника изложбу радова.

Примери ученичких улога:

- На крају представе, ученици шире транспарент на којем стоји исписана заједничка порука: „Детективи прошлости поручују: заједништво је пут до слободе и до знања!”
- Ученици деле анкете публици (ова анкета може да се одштампа на једном листу А4 (са већ обележеним круговима за заокруживање), а публика је попуни одмах после представе и остави у кутији на изласку.)
- Ученици продају радове на изложби.

Пример анкете за публику после представе „Детективи прошлости”

1. Молимо вас да заокружите одговор који најбоље изражава ваше мишљење:
Да ли вам је радња представе била јасна и занимљива?
 Да, потпуно Делимично Није ми било јасно
2. Шта сте највише научили/схватили кроз представу?
 - Ко су били главни јунаци Првог српског устанка?
 - Зашто је устанак био важан за српски народ?
 - Како је изгледао живот људи тог доба?
 - Нешто друго: _____
3. Како вам се допао рад ученика-глумаца?
 Одлично Добро Могло је боље
4. Како су вам се допали плакати, позивнице и украси у духу времена?
 Веома су занимљиви Добри су Нису оставили утисак
5. Да ли је музика/песма помогла да боље разумете осећања и атмосферу тог доба?
 Да Донекле Не
6. Да ли сте разумели главну поруку пројекта (борба за слободу, заједништво, упорност)?
 Да, веома јасно Делимично Не
7. Да ли бисте волели да ученици припреме још сличних пројеката у будућности?
 Да Можда Не
8. Додајте своју поруку „Детективима прошлости”:

4. Завршни утисци

- Публика попуњава анкету.
- Ученици попуњавају анкету.
- Школска/ђачка задруга продаје рукотворине ученика у духу Првог српског устанка и времена из тога доба.

Поступци наставника разредне наставе

- Похваљује труд сваке групе/секције.
- На једном од часова после пројекта наставник припрема анкету којом ће интервјуисати ученике како су они задовољни пројектом.

Пример анкете за ученике учеснике пројекта

Анкета за ученике после пројекта „Детективи прошлости”

АНКЕТА ЗА УЧЕНИКЕ – ДЕТЕКТИВИ ПРОШЛОСТИ

1. Шта сам открио/открила као детектив у овом пројекту?

2. Да ли ти се свидело да учествујеш у пројекту „Детективи прошлости”?

Да

Делимично

Не

Нешто друго: _____

3. Шта ти се највише свидело у пројекту?

Истраживање слика и прича

Рад у групи

Припрема представе

Наступ пред публиком

Нешто друго: _____

4. Како ти је овај пројекат помогао да боље разумеш историју и значај слободе?

Много ми је помогао

Делимично

Нисам сигуран/сигурна

5. На шта сам највише поносан/поносна у свом раду и/или у раду групе?

6. Шта бих ја променио/променила да пројекат буде још бољи?

Евалуација

- Током целог пројекта прати се сарадња у групи и учешће сваког ученика.
- Анализирају се производи ученика (плакат, брошура, представа, песма).
- Самоевалуација ученика кроз једноставна питања („Шта сам открио као детектив?”, „На шта сам поносан?” итд) – анкета за ученике.
- Повратне информације публике (анкета за публику).

Трајање активности

Један или један и по месец (четири-шест недеља, по више часова из различитих предмета).

Ресурси

- Кратки адаптирани текстови и илустрације о Првом српском устанку (или према избору наставника нешто друго, нпр. видео-записи, посета музеју итд.);
- Народне песме из тог периода, ликовни материјал за сцеографију и изложбу (папир, боје, картон, маказе);
- Простор за пробе и извођење представе;
- Рачунар и штампач за израду позивница и брошура.

Могући изазови и начини превазилажења

- Организација и распоред → Више предмета и наставника је укључено, па може доћи до недоследности у времену и задацима.
Превазилажење: јасно дефинисани недељни планови, подела улога и редовна координација наставника.
- Различита заинтересованост ученика → Нека деца више воле креативне, друга истраживачке активности.
Превазилажење: омогућити избор улога у складу са интересовањем и способностима, тако да свако има прилику да допринесе.
- Материјални и технички ресурси → Могући недостатак костима, реквизита или техничке подршке.
Превазилажење: коришћење импровизованих и приступачних материјала, ангажовање родитеља и локалне заједнице као подршке.
- Јавни наступ и трема → Поједини ученици могу имати страх од наступа пред публиком.
Превазилажење: редовне пробе, подстицање тимског духа, охрабривање и похвала сваког корака.
- Временска ограничења → Пројекат траје више недеља и захтева усаглашавање са редовним програмом.
Превазилажење: уклапање активности у наставне јединице, а где је потребно – интеграција са редовним садржајем предмета.

Показатељи успеха

- ✓ *Ученички производи* – квалитет сценарија, драмских сцена, плаката, позивница, музичких и ликовних радова.
- ✓ *Јавни наступ* – изведена представа, изложба и продаја рукотворина као завршни резултат.
- ✓ *Анкете и повратне информације* – позитивни утисци публике и ученика у анкетама после представе.
- ✓ *Ангажованост ученика* – активно учешће већине деце у групама, преузимање одговорности и извршавање задатака.
- ✓ *Развијене компетенције* – уочљиво напредовање у критичком мишљењу, сарадњи, јавном наступу и предузетничким вештинама.
- ✓ *Подршка заједнице* – присуство родитеља и представника локалне заједнице, њихова реакција и укључивање.
- ✓ *Дугорочни ефекат* – коришћење материјала и искустава у даљој настави и мотивација ученика за сличне пројекте.

Шта пројекат доноси?

Ученицима

- Развијају критичко мишљење (постављање питања, тражење извора, упоређивање података),
- Стичу историјска знања о Првом српском устанку на узрасту прилагођен начин,
- Уче тимски рад и сарадњу у групи,

- Учествоју у креативним активностима (глума, музика, ликовни радови, израда позивница, плаката и реквизита),
- Кроз ђачку задругу израђују рукотворине у духу времена устанка (нпр. значке, цртеже, минијатуре карактеристичних предмета, народне орнаменте).
- Продајом тих производа задруга стиче финансијска средства за нове активности, јача се предузетнички дух ученика и уче да рад има вредност.
- Стичу осећај припадности и поноса јер свој рад презентују пред публиком,
- Развијају самопоуздање и јавни наступ кроз представу и наступ пред заједницом.

Наставницима

- Добијају конкретан пример интердисциплинарног пројекта који спаја више предмета (историја, српски, музичко, ликовно, информатика, грађанско);
- Унапређују своју праксу применом метода критичког мишљења и пројектне наставе;
- Јачају тимску сарадњу међу колегама;
- Користе фонд материјала за будуће часове и добру праксу коју могу делити у стручној заједници.

Школи

- Јача углед школе у локалној заједници кроз јавну представу и укључивање публике.
- Приказује се иновативна пракса која школу позиционира као место модерне наставе.
- Подстиче се повезивање наставних предмета и заједнички рад.
- Повећава се мотивисаност ученика за наставу јер виде смисао онога што уче.

Родитељима

- Родитељи се укључују као публика и подршка деци.
- Оснажује се веза породица–школа, јер родитељи виде креативност и труд своје деце.
- Стичу увид у то да школа подстиче активно учење и вредности заједништва.

Локалној заједници

- Заједница добија културни догађај – ђачку представу са историјском поруком,
- Чува се културно-историјско наслеђе кроз ученичку интерпретацију,
- Подстиче се грађанска свест и солидарност, јер се показује како удруживање води ка заједничком добру,
- Јача се повезаност школе и заједнице.

Интердисциплинарни пројекат „Детективи прошлости – Први српски устанак” осмислили су: Јелена Мирковић, Сенка Михаиловић, Мерима Аранитовић, Рудолф Вајс и Весна Вајс

Додатне напомене:

* Наставник може да се одлучи и за неку другу врсту материјала (видео-запис, слика у музеју итд.)

* Наставник из листе понуђених питања издваја кључна питања која ће даље водити ученике у наредном кораку – интервјуисању предметних наставника и сазнавању чињеница кроз пројекат (нпр. „Ко је Карађорђе?“, „Где и како је почео устанак?“, „Које битке су биле важне?“, „Шта значи Ћеле-кула?“, „Зашто је Велика школа значајна?“ итд.).

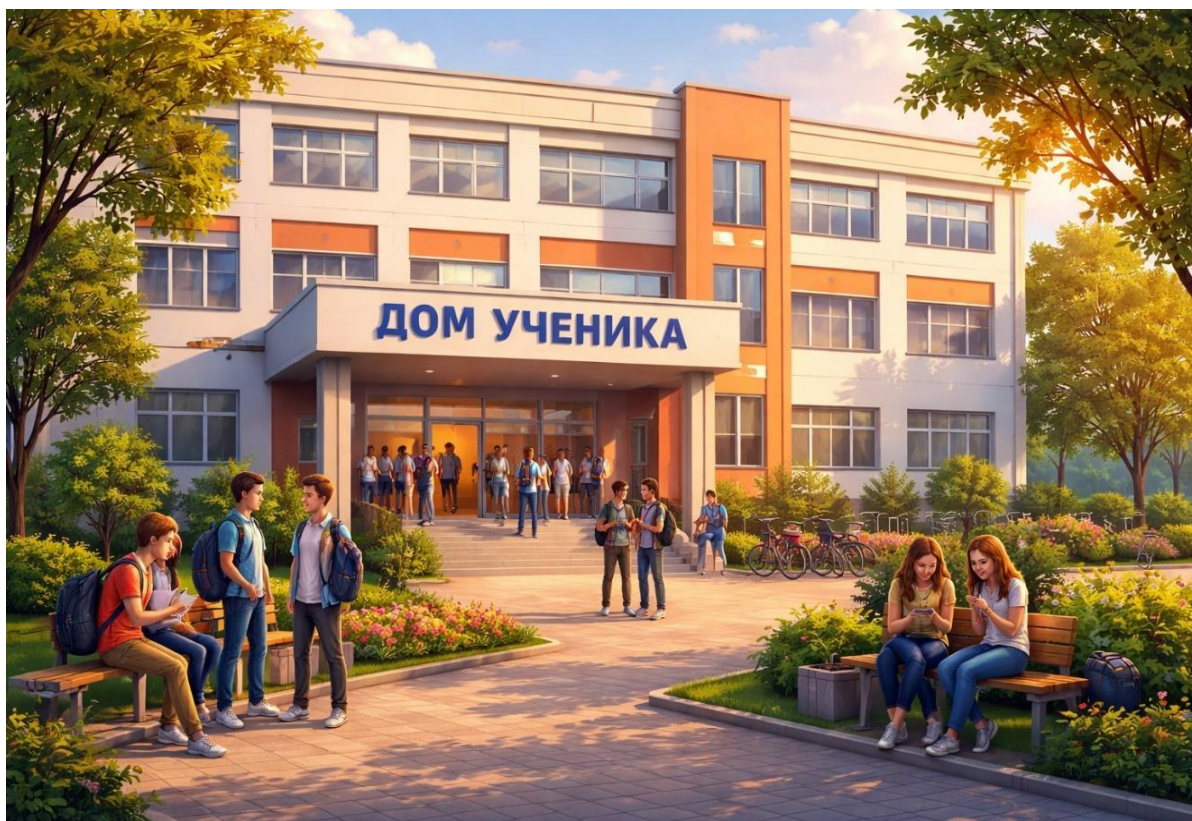
* У методи „Видим – мислим – питам“ кључно је да питања долазе од ученика – јер је то њихов улаз у критичко мишљење. Али, наравно, наставник има важну улогу као фацилитатор. Ученици сами постављају питања – чак и ако су „наивна“ или „једноставна“ (нпр. „Зашто има толико људи на слици?“). Та питања су вредна јер показују шта их збуњује или интригира. Наставник ученике подстиче и усмерава тако што:

- ✓ поставља подстицајна питања ако ученици не знају шта даље (нпр. „Шта бисте волели да вам неко исприча о овом човеку?“),
- ✓ помаже им да формулишу прецизније питање (ученик каже: „Ко је овај?“, а наставник: „Добро, можемо записати: Ко је човек у средини?“),
- ✓ чува равнотежу између „сувише једноставних“ и „превише тешких“ питања (ако неко каже: „Зашто је почео устанак?“ а остали не знају – наставник може то да задржи као „питање за касније истраживање“).

* Дакле, **златно правило**: наставник не „даје одговоре“ у овој фази, него бележи питања на таблу или у „детективску фасциклу“. Одговори ће се тражити касније у пројекту путем интервјуисања наставника или претраге књига, видео-записа, разговора у породици итд.

4. АКТИВНОСТ

Дом под лупом – живот у дому ученика средњих школа?

Кратак опис идеје

Активност је замишљена као једна врста дебате на тему зашто средњошколци треба да одаберу да живе у Дому ученика средњих школа, односно због чега не треба да одаберу живот у Дому. Ученици треба да се поделе у 4 групе, тако да једна група представља Дом, друга група је заправо тима који је ПРОТИВ живота у дому, трећа група је тим који је ЗА живот у дому и четврту групу чини порота. Циљ је да се изнесу добре и лоше стране живота у средњошколском дому, да ученици сагледају из различитих углова све предности и мане оваквог живота и да кроз конструктивну комуникацију развију критичко мишљење и унапреде вештине слушања и дискусије

Циљ: Развијање капацитета ученика за критичку процену и вредновање квалитета рада установе. Ученици кроз наведену активност развијају критичко мишљење, сарадњу, комуникационе вештине и активно слушање.

Ко учествује: ученици трећег и четвртог разреда средњих школа, односно ученици једне васпитне групе

Васпитач припрема активност, упућује ученике шта је циљ активности, даје им смернице за рад, води консултације, даје повратне информације.

*Активност се може реализовати и између две васпитне групе. У оквиру сваке васпитне групе би се поделиле улоге и овакав начин рада би омогућио учешће већег броја ученика. Ученици старијих разреда би преузели улоге оних који су ЗА живот у дому и оних који су ПРОТИВ живота у дому, док би ученици млађих разреда били у улози пороте.

Начин реализације

- Пре саме активности васпитач треба да одреди због чега се одржава. На пример:
- Примедба може бити за непоштовање правила Кућног реда дома.
- Одбрана може тврдити да су сва правила и одредбе Кућног реда оправдане.

Расподела улога:

Васпитач дели ученике у 4 групе:

- Дом (група која представља дом).
- Представник тима ЗА живот у дому (група која штити интересе дома).
- Представник тима ПРОТИВ живота у дому (заступа ставове ученика који су незадовољни условима живота у дому).
- Порота (група која ће донети одлуку на крају процеса).

Представљање улога

- Васпитач свакој групи додељује конкретне информације које треба да користе током дебате. Пре активности, ученицима је потребно омогућити довољно времена за припрему аргумената и стратегија (нпр. 30 минута до 1 сата).

Како се активност спроводи?

1. **Увод у активност (5 минута):** Активност почиње објашњавањем процеса суђења и улоге свих учесника, као и правила која важе у “судници”.
2. **Припрема група (15 минута):**

Дом: Ова група излаже основне информације о дому као установи ученичког и студенстског стандарда. Наводи основну намену дома и значај постојања и поштовања Кућног реда у дому.

Представник тима ПРОТИВ живота у дому: Ова група припрема аргументе који указују на неусаглашености Кућног реда као и на неке одредбе и правила која су временом превазиђена. Поставља питање оправданости постојања Кућног реда и правила која се односе на време повечерја (22.00 часа), време часова организованог учења, време оброка, правила облачења у свим заједничким просторијама Дома, забрану употребе мобилног телефона у трпезарији, време оброка и друго.

Представник тима ЗА живот у дому: Тим који припрема контрааргументе и доказе који ће подржати став Дома.

Порота: Порота ће се упознати са обе стране (тужиоцем и браниоцем), али ће бити неутрална током целог процеса и неће изражавати своје мишљење док све не буде представљено.

3. **Расправа (40 минута):**

Расправа може да се обави у неколико сегмената:

Отварање расправе (5 минута):

Председавајући процеса (може бити наставник или ученик који је именован) поздравља све присутне и објашњава процес.

Излагање представника тима *ПРОТИВ* живота у дому (10-15 минута): Износи аргументе и доказе у прилог свом случају. Представник тима може представити доказе (нпр. *Кућни ред дома*).

Излагање представника тима *ЗА* живот у дому (10-15 минута). Он износи контрааргументе и покушава да обори тврдње из претходног излагања. Може се поново позивати на доказе или сведочења која подржавају став Дома.

Закључци (5 минута):

Обе стране имају право да изнесу финалне закључке и сажму своје аргументе.

Питања и одлука пороте (10 минута):

Чланови пороте имају право да постављају питања обе стране, како би разјаснили све недоумице и стекли потпунији увид у ситуацију. Након разматрања аргумената, порота износи своју одлуку: да ли је дом одговоран за уочене проблеме и да ли је потребно увести одређене промене ради унапређења услова живота у дому.

4. Закључак и рефлексija (10 минута):

На крају, васпитач или председавајући сумира целокупни процес и ученици могу да дају повратне информације о томе шта су научили.

Питања за рефлексiju:

- ✓ Шта сте научили о правима ученика?
- ✓ Како сте се осећали у својој улози?
- ✓ Шта бисте променили у овом процесу да би било праведније?

Препоруке за васпитача:

- ✓ Подршка у припреми: Током припреме васпитач може помоћи ученицима да разумеју како да структурирају своје аргументе.
- ✓ Флексибилност у улогама: Ако неки ученик није сигуран у своју улогу, васпитач може понудити додатну подршку или чак променити улогу како би ученику било лакше.
- ✓ Промовисање фер-игре: Обезбедите да сви учесници имају једнаке шансе за излагање и да се процес одвија у духу фер и поштене дебате.

Материјали:

- ✓ Листови са информацијама за сваку групу (Тужилац, Бранилац, Дом, Порота).
- ✓ Писмени аргументи и доказни материјал (ако је потребно).

Трајање активности: 60 минута

Ресурси:

Људски ресурси: васпитачи и ученици

Простор: учионица или свечана сала

Евалуација Кроз дискусију након активности васпитач прати да ли су ученици усвојили кључну вештину – критичко размишљање. Васпитач прикупља повратних информација о томе шта је ученицима било најкорисније.

Могући изазови и начини превазилажења

- Неравномерна подела улога: Неки ученици могу бити доминантни и преузети вођство у својој групи, док други могу бити пасивни и не учествовати активно.

Ово може довести до неравномерног ангажовања, те неки ученици не добијају прилику да покажу своје вештине.

- **Како превазићи:** Васпитач може дати јасне смернице о улогама унутар сваке групе, као и конкретне задатке који ће бити равномерно распоређени међу члановима. Ако је активност више пута поновљена, могу се ротирати улоге како би ученици имали прилику да испробају различите аспекте процеса.
- **Нереална очекивања и преоптерећеност.** Ученик може осетити да не може да се носи са улогом која му је додељена, било да је због страха од јавног наступа или због превелике количине информација коју треба да обради за кратко време. **Како превазићи:** васпитач може организовати консултације са ученицима, где ће им помоћи да се фокусирају на најважније аспекте припреме. Обезбедити свим групама разјашњена упутства и материјале са кратким и јасним аргументима које треба користити. То ће ученицима омогућити да лакше и брже припреме своје ставове.
- **Проблеми са временом због великог броја група и учесника,** време за излагање и одговоре може бити ограничено, што може довести до недовољне припреме или неуспешног излагања аргумената. Увести тачно време за сваку групу да представи своје аргументе (нпр. 5 минута за “тужиоца” и 5 минута за “браниоца”), и строго се придржавати тог временског оквира. Ученике треба упутити да се фокусирају на најважније аспекте случаја, а не да се расплињују у детаљима који могу потрајати.
- **Порота као пасивни учесник.** Порота може постати пасивна ако само слуша излагања страна без активног учешћа. Пороти треба дати конкретне задатке, као што су праћење одређених аспеката аргумената (нпр. ко износи најупечатљивије доказе, где су могуће слабости у аргументима). Ученик из пороте може бити позван да постави питање “тужиоцу” или “браниоцу”, што ће их натерати да размишљају о поступку и развију своје аналитичке вештине.
- **Недовољна заинтересованост ученика за активност и ангажовање у дискусији.** То можемо превазићи тако што ћемо ученицима унапред предочити у ком смеру треба да иде дебата и подстаћи их да отворено говоре о проблемима са којима се сусрећу током живота у дому, као и да размишљају о могућим унапређењима. Ученици могу и анонимно да напишу све примедбе које се односе на живот у средњошколском дому, а онда би те примедбе биле део текста који би они користили у одређеној улози.

Како ћете знати да сте успели?

Ученици су активно учествовали у предвиђеној активности, успешно су одиграли задате улоге, анализирали живот у средњошколском дому, слушали су једни друге. Након завршене активности показују могу критички да размишљају без доношења преурањених закључака и без етикетирања, Показују висок степен заинтересованости за активност.

Шта активност доноси?

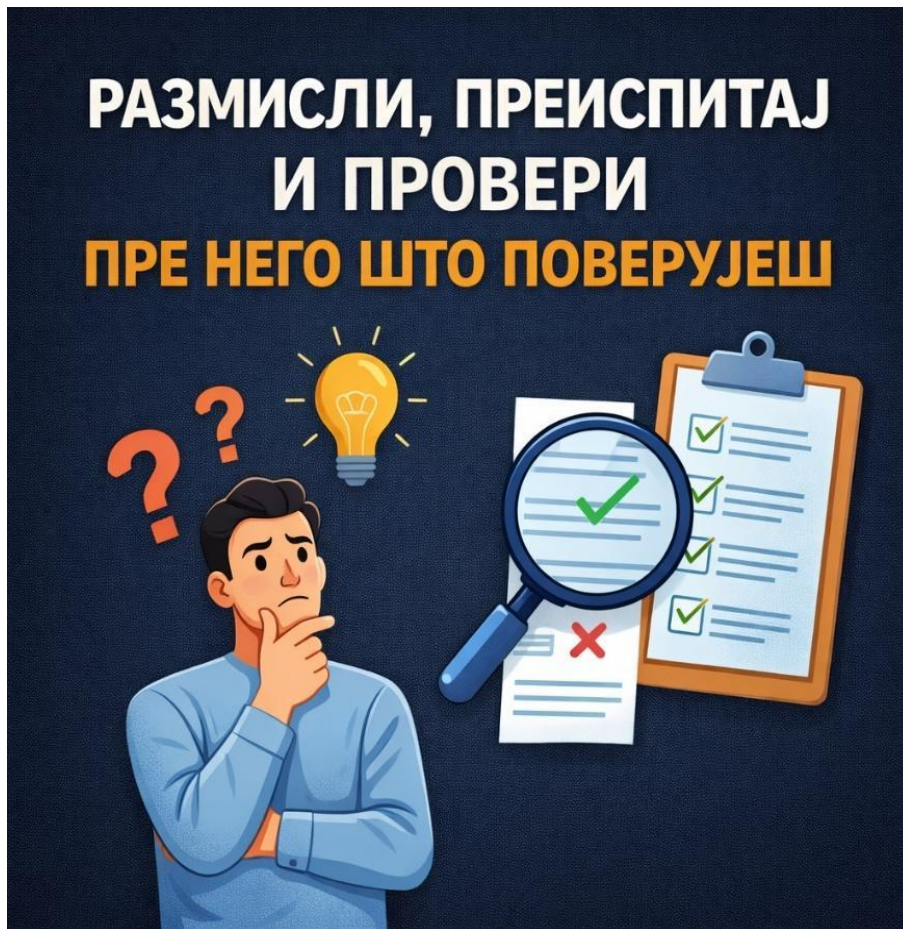
Професионални ефекат: сагледавање и анализа потреба ученика и предузимање корака за побољшање васпитног рада и унапређивање личних компетенција за рад.

Ученицима: развијају критичко мишљење и сагледавају ствари из различитих углова и са различитих становишта.

Дому: да сагледа потребе ученике и чује њихове предлоге, сугестије, жеље и покуша да унапреди квалитет услуга у домену у коме је то могуће.

5. АКТИВНОСТ

Размисли, преиспитај и провери пре него што поверујеш

Кратак опис идеје

Током ове активности ученици ће се оспособити за критичко мишљење према медијском садржају. Кроз анализу вести, препознавање манипулације, стереотипа и предрасуда ученици ће креирати сопствени објективни садржај. Сарадњом са медијским представницима ученици ће разумети начин функционисања медија али и ближе схватити појмове манипулације у медијима.

Ко учествује?

У овој активности учествовали би ученици, наставници, стручни сарадници и медијски радници.

Како се активност спроводи?

Активност би била подељена у три фазе:

Фаза припреме: у овој фази би ученици бирали теме, садржај који им делује као манипулативан. Поред тога би припремали материјал, поделили би се у групе, урадили припремни период консултовања и уговарања сарадње са локалним новинарима, али би урадили и остале могуће припремне послове.

Фаза реализације: У овој фази ученици би заједно, уз консултације са наставницима, стручним сарадницима и медијским радницима радили на анализи медијског садржаја и потврђивању вести или разоткривања манипулативног садржаја. Анализа би обухватала текст вести, фотографије, језик који се користи, наслове, целокупни утисак. На основу тих анализа, ученици би уз помоћ медијских радника, наставника и стручних сарадника радили на изградњи такозваног контрасадржаја, односно писали би, узимајући у обзир новинарску етику, вести чија је тема идентична, али такве да не садрже манипулацију, односно, како би изгледала одговорна вест. Са припремљеним контрасадржајем, ученици би у сарадњу са медијским радницима користили медијски простор за интервјуе и презентовање свог рада.

Фаза евалуације: јесте самопроцена целокупног рада.

Који су ресурси потребни?

За ову активност потребни су људски ресурси, медијски простор и одређени технички елементи (лап топ, телефон...).

Могући изазови и начин превазилажења

Недовољно разумевање теме, појма манипулације (превазишло би се мултидисциплинарним објашњењем од стране наставника и новинара);
Могућа пасивност ученика (превазишло би се додатном анимацијом и задацима који су у складу са интересовањима свих).

Како ћете знати да сте успели

Докази о успешности могу се прикупљати квантификацијом, путем улазних и излазних упитника. Међутим, суштински показатељ успеха препознаје се у дугорочним исходима – ученици самостално уочавају и анализирају манипулативне поруке и изводе аргументоване закључке.

Шта активност доноси вама, ученицима, школи?

Ова активност наставницима доноси професионалну сатисфакцију, будући да доприносе развоју мислећих и одговорних младих људи; ученицима омогућава развој критичког мишљења, функционалних знања и кључних компетенција за 21. век, док школу обликује као простор отворен за дијалог, сарадњу и размену мишљења..

6. АКТИВНОСТ

Не веруј свему што пише

Предмети: Медијска писменост / Грађанско васпитање / Српски језик и књижевност
Разред: VIII

Назив активности: *Не веруј свему што пише*

Тема: Анализа новинских наслова и фотографија (пропаганда, сензационалистички наслови, објективно информисање)

Опис теме: Развијање способности ученика да критички читају и тумаче новинске наслове и фотографије, препознају манипулацију у медијима и разликују информативни и сензационалистички приступ.

Циљ активности: Развијање медијске писмености и критичког мишљења код ученика кроз анализу новинских наслова и фотографија, препознавање пропаганде, сензационализма и манипулације, као и разликовање објективног и необјективног информисања.

Методе: анализа и тумачење, дискусија, поређење, критичка процена

Учесници: ученици осмог разреда; **наставници:** медијске писмености, српског језика и књижевности, грађанског васпитања; **гости:** представници (новинари) локалних медија

Трајање активности: два школска часа (укупно 90 минута):

Први час – припрема и уводна анализа

Други час – продубљена анализа и дискусија

Потребни ресурси за оба часа:

- ✓ Новине (штампана издања)
- ✓ Исечци из новина
- ✓ Фотографије из медија
- ✓ Флипчарт табла
- ✓ Стикери, фломастери
- ✓ Пројектор, лаптоп
- ✓ Мобилни телефони/таблети
- ✓ Папири за белешке

ПРИПРЕМА (ТОК ЧАСА):

Како спровести активност?

Наставник:

- бира примере наслова о истом догађају (објективан, сензационалистички, манипулативан);
- припрема штампани и дигитални материјал;
- договара учешће представника локалних медија;
- припрема табелу/флипчарт са колонама: **објективно – сензационалистички – манипулативно.**

ПРВИ ЧАС (45 минута)

Уводни део (5–7 минута)

Мотивација: Наставник пројектује/дели у папиру три наслова о истом догађају (један објективан, један сензационалистички и један манипулативан).

Питање ученицима: „Који бисте ви наслов отворили први и зашто?“Кратка дискусија о томе шта је то што привлачи читаоце (емоција, драматичност, обећање занимљивог садржаја).

Подсећање и увођење појмова (10 минута)

Подсећање на новинарске форме: шта је вест, а шта извештај.

Дефинисање појма наслов: ученици дају своја објашњења, а наставник по потреби допуњује: „Наслов је најчешће први контакт читаоца са вешћу и треба да буде кратак, јасан и информативан.“

Увођење појмова:

Пропаганда (сврхисходно ширење идеја ради утицаја на мишљење).

Сензационализам (претеривање и истицање шокантног ради привлачења пажње).

Објективизам (непристрасно преношење чињеница).

Критичко мишљење (преиспитивање, постављање питања, тражење више извора).

Гост новинар (10 минута):

Представник локалних медија објашњава:

- ✓ како изгледа процес креирања вести,

- ✓ шта је задатак новинара у објективном информисању,
- ✓ где почињу „клизаве зоне“ пропаганде и сензационализма.

Ученици имају могућност да поставе питања.

Практична активност (15 минута)

Ученици се деле у две групе:

Прва група: ради са штампаним новинама: ученици исецају наслове који им привлаче пажњу.

Друга група: користи мобилне телефоне/таблете: ученици проналази наслове у дигиталним издањима/порталима.

Наставник је направио три колоне на флипчарту или табли објективно – сензационалистички – манипулативно. Ученици лепе исечене наслове и стикере са записаним насловима онако како осећају (прва, спонтана процена).

Наставник не исправља одмах, већ сачека да сви ученици заврше задатак, а онда даје кратке коментаре о свим распоређеним насловима.

Завршни део (3–5 минута)

Кратка рефлексija: „Да ли смо већ сада приметили разлике између начина формулисања наслова?“

Домаћи задатак за следећи час: пронаћи један наслов и фотографију, размислити шта они сугеришу и да ли су у складу са садржајем вести.

ДРУГИ ЧАС (45 минута)

Уводни део (5–7 минута)

Наставник подсећа на рад са претходног часа и на домаћи задатак и кроз дискусију започиње анализу домаћег задатка.

Ученици представљају наслове или фотографију коју су изабрали.

Питања за загревање дискусије:

- ✓ Шта вас је привукло да кликнете на неки наслов?
- ✓ Да ли сте се разочарали јер наслов није одговарао садржају текста?
- ✓ Какву улогу има фотографија у тој вести?

НОВА АКТИВНОСТ:

Рад у групама (10 минута)

Ученици се деле у четири групе:

Групе 1 и 2 (анализирају наслове): добијају парове наслова и вест која прати тај наслов о истом догађају из различитих медија. Свака група добија једну вест/наслов из два различита информативна медија.

Задатак: одредити да ли је наслов информативан, сензационалистички или манипулативан.

Образложити: „Зашто мислите да је овај наслов сензационалистички, информативан или манипулативан?“

Групе 3 и 4 (анализирају фотографије): добијају две фотографије из истих информативних медија о истој истој вести које анализирају претходне две групе.

Образложити: „Коју емоцију изазива? Да ли на основу фотографије можете закључити о каквој се вести ради? Да ли може утицати на мишљење читаоца?“

Представљање резултата:

Свака група (по 2-3 минута) презентује свој закључак.

Наставник на табли/флипчарту прави три колоне: објективни наслови, сензационалистички, манипулативни и фотографије које изазивају емоције/неутралне фотографије.

Ученици добијене наслове и фотографије стављају у одговарајуће колоне.

Заједничка дискусија (10 минута)

Наставник покреће расправу:

- ✓ Како наслов утиче на мишљење читаоца?
- ✓ Какву улогу има фотографију у формирању мишљења читаоца?
- ✓ Које емоције изазивају наслови и фотографије?
- ✓ Зашто је важно да не прихватимо одмах све што медији објаве?
- ✓ Како можемо да проверимо да ли је информација веродостојна?
- ✓ Какву улогу имамо ми као критички читаоци?

Завршни део (3 минута)

Рефлексија: ученици у једној реченици одговарају на питање: „Шта сам данас научио/ла?“

Наставник записује одговоре на флипчарту.

Наставник наглашава: „Снага критичког мишљења није у томе да нападнемо медије, већ да разумемо како они функционишу и да ми одлучимо шта ћемо прихватити као истину.“

Улога наставника:

Усмерава групни рад, подстиче аргументовање.

Води рачуна да дискусија не склизне у политичке или личне полемике.

Подстиче тимску сарадњу и активност свих ученика.

МОГУЋИ ИЗАЗОВИ И КАКО ИХ ПРЕВАЗИЋИ

1. Недовољна медијска писменост свих ученика - када ученици пасивно и без размишљања читају медијске текстове.

Превазилажење: објаснити шта су медији, типове медија, шта је објективно информисање. Користити њима блиске наслове са друштвених мрежа као пример.

2. Осећај нелагодности при изражавању мишљења - трема или страх да критички приступе медијима које прате

Превазилажење: подстицање слободног изражавања без осуђивања, не тражи се тачан одговор него аргумент, укључивање у групни рад.

3. Осећај да се нападају медији који су њима директно или посредно блиски - медији које прате они или њихови родитељи

Превазилажење: не осуђивати и не улазити у политичке и личне ставове, бирати неутралне примере.

КАКО ЋЕТЕ ЗНАТИ ДА СТЕ УСПЕЛИ?

- Ученици кроз рад показују интересовање за тему;
- Ангажовани су и радознали;
- Самоиницијативно проналазе новинске чланке и фотографије и критички им приступају;
- На предлог наставника праве зидни колаж новинских наслова и групишу их према објективности, пропаганди и сензационализму.

ШТА АКТИВНОСТ ДОНОСИ?

Ученицима:

Ученици ће моћи да препознају разлику између информативног и сензационалистичког наслова; анализирају однос између наслова и садржаја вести; тумаче фотографију у контексту вести и процене њен утицај на читаоца; развију критички однос према медијским садржајима.

Наставницима:

Наставници унапређују методе подучавања у складу са захтевима наставног програма и подстичу функционално знање, развијају интерактивну наставу и међупредметну сарадњу.

Заједници:

Школа се представља као место која негује критичко мишљење, медијску писменост и активну улогу ученика у друштву, развија свест о култури дијалога и развија свест о препознавању манипулације у медијима.

Заједница добија друштвено одговорне младе и мислеће људе који ће убудуће допринети њеном развоју.

7. АКТИВНОСТ

Драга Савета... Да ли нам енергетска пића заиста помажу?

(пројектна настава)

Опис пројекта

Некада је у новинама постојала рубрика *Драга Савета...*, у оквиру које су читаоци имали прилику да поставе различита питања и добију одговоре. Нико тачно није знао ко је њихова „Савета“, нити да ли је особа која се крила иза тог досетљивог надимка била довољно стручна и компетентна да даје савете о најразличитијим темама.

Данас се та улога преселила у дигитални свет. На друштвеним мрежама, телевизији и у медијима у ширем смислу појављују се бројни „саветници“ – утицајне личности (инфлуенсери), фитнес тренери, нутриционисти, лајф-коучеви и други. Њихови савети често делују добронамерно, али у позадини се неретко крије прикривено рекламирање и комерцијални интерес.

Назив пројекта *Драга Савета...* подстиче нас да поставимо кључна питања – коме верујемо данас, одакле црпимо информације и да ли без преиспитивања прихватамо савете које добијамо? Да ли их анализирамо и проверавамо чињенице, или их олако „лајкујемо“ и делимо? У овом пројекту фокусирали смо се на једну од актуелних тема међу младима, постављајући питање: *Да ли нам енергетска пића заиста помажу?*

Циљ активности

Циљ активности је да ученици развију критички однос према маркетиншким и медијским порукама које промовишу енергетска пића. Ученике подстичемо да разликују чињенице од мишљења, да препознају поуздане изворе информација и уоче начине на које медији могу утицати на њихове ставове и понашање. На овај начин, код ученика се граде вештине медијске писмености, критичког мишљења, аргументовања и одговорног доношења одлука.

Ко учествује?

Ученици виших разреда основне школе (7. и 8. разред) учествују у анализи, истраживању, дискусији и презентацији. Пројекат се, уз минималне измене и адекватно прилагођавање узрасту, може реализовати и са средњошколцима. У том случају би све фазе пројекта могле бити захтевније и сам истраживачки рад би могао бити садржајнији.

Наставници (ментори) имају задатак да припреме материјале, воде дискусију и прате рад ученика. У реализацију пројекта се могу укључити наставници различитих предмета. На пример:

- *Српски језик и књижевност* – Анализа медијских садржаја и стилских поступака у рекламама;
- *Страни језици* – Пружање помоћи ученицима приликом анализе стручне литературе на страним језицима; Поређење порука о енергетским пићима у домаћим и страним медијима;
- *Биологија* – Пружа ученицима стручну помоћ у разумевању утицаја енергетских пића на здравље и помаже у интерпретацији научних података;
- *Грађанско васпитање* – Критичка анализа медијских садржаја, развој компетенција за одговорно учешће у демократском друштву;
- *Физичко (и здравствено) васпитање / Здравље и спорт / Спорт и здравље* – Уочавање утицаја енергетских пића на здравље и спортске перформансе;
- *Медијска писменост / Језик, медији и култура* – Анализа медијских садржаја; Интерпретација културних и медијских утицаја.

Експерти својим учешћем дају стручну тежину и омогућавају ученицима да разликују ставове засноване на знању од оних који то нису.

- *Здравствени радници и лекари* – Пружају поуздане информације о утицају енергетских пића на здравље, износе статистичке податке и примере из праксе.
- *Библиотекари и научни радници* – Упућују ученике на релевантну литературу и стручно рецензиране изворе, чиме омогућавају поређење са информацијама које добијају из медија и са друштвених мрежа.
- *Преводиоци и истраживачи* – помажу ученицима да се снађу у страним изворима и да прошире перспективу.
- *Инфлуенсери / јавне личности* могу бити позвани као саговорници у истраживачком делу рада. Посебно они који промовишу енергетска пића, како би се са њима разговарало о улози инфлуенсера у формирању ставова младих и прикривеном маркетингу.
- *Родитељи и локална заједница.* Родитељи могу дати значајну подршку у организацији пројекта, а често могу бити и веза са експертима и јавним личностима (неки родитељи су здравствени радници, запослени у медијима и сл...). Локална самоуправа и шира друштвена заједница могу подржати пројекат кроз промоцију, обезбеђивање ресурса или укључивање у јавне активности, чиме се подиже видљивост и значај теме.

Како се спроводи пројекат? (Временски оквир: три недеље)

Пројекат се реализује као тронедељни пројекат са јасним фазама. Рад група је комбинација школских састанака и истраживачког рада ван школе.

Уводне активности / Припрема за рад на пројекту

- Наставник припрема примерке медијских порука (рекламе, постови, снимци, чланци) и сет аналитичких питања.
- Договор са сарадницима који ће бити укључени у рад на пројекту (наставницима, библиотекарим и експертима) и обављање неопходних консултација.
- Формирање радних група (4–5 ученика по групи) и подела улога унутар групе.

Организација рада по групама

1. група – Интервју са експертима

- Припремају сет питања за здравствене раднике (лекаре, специјалисте, фармацеуте).
- Обављају интервју у здравственој установи или путем видео/писаног формата.
- Могу интервјуисати више стручњака различитих профила.
- Резултат: видео-снимак, аудио запис или писани извештај са систематизованим одговорима.

2. група – Интервју са инфлуенсерима / јавним личностима

- Бирају инфлуенсере или јавне личности које промовишу енергетска пића.
- Уз консултацију са наставником припремају питања.
- Реализују интервју у форми подкаста, видео-интервјуа, аудио-снимка или писаног текста.
- Резултат: материјал који приказује ставове јавних личности и начин на који они утичу на младе.

3. група – Истраживање у библиотеци и рад са стручним изворима

- Сарађују са библиотекарима и научним радницима.
- Истражују тему у стручној литератури и поузданим базама података.
- Сумирају и анализирају податке до којих су дошли.
- Резултат: PowerPoint / Prezi презентација или писани извештај са јасно издвојеним поузданим чињеницама.

4. група – Анализа непоузданих извора

- Истражују садржаје са интернет портала, форума и друштвених мрежа.
- Утврђују ко стоји иза тих текстова, шта је реклама, шта је прикривен маркетинг, какве су поруке.
- Резултат: презентација која показује зашто су такви извори непоуздани и какве последице има некритичко прихватање њихових порука.

5. група – Анкета у школи/локалној заједници

- Осмишљавају анкетне листиће или користе дигиталне алате (нпр. Mentimeter, Google Forms).
- Истражују навике и ставове вршњака: да ли користе енергетска пића, колико верују инфлуенсерима, колико су информисани о ризицима.
- Обрађују резултате (графикони, статистичка анализа).
- Резултат: извештај са анализом и визуелним приказом података.

ФАЗЕ ПРОЈЕКТА

Фаза 1 – Увод и анализа медијских садржаја (1. недеља)

Циљ:

- Увођење ученика у тему кроз подстицајно питање „Да ли нам енергетска пића заиста помажу?“ и разговор о значају ове теме.
- Критичка анализа медијских садржаја (рекламе, постови, чланци).
- Подела у групе и јасно дефинисање задатака.

Активности:

1. Наставник дефинише назив пројекта, уз образложење (*Драга Савета...*).
2. Разговор са ученицима о саветима које добијамо у медијима – од традиционалних рубрика до модерних инфлуенсера.
3. Приказивање примера (рекламе за енергетска пића, постови са друштвених мрежа, медијски чланци).
4. Ученици у групама анализирају поруке:
 - ко је циљна публика,
 - које технике се користе,
 - шта је чињеница, а шта мишљење,
 - шта је маркетиншка порука.
5. Наставник упознаје ученике са дигиталним алатима за проверу аутентичности садржаја (фото и видео форензика, провера извора, reverse image search и др.).
6. Подела у 5 група и детаљна разрада улога (експерти, инфлуенсери, библиотека, непоуздани извори, анкета на нивоу школе/града).

Улога наставника:

- Модерира дискусију, подстиче питања.
- Помаже групама да разумеју задатке и задужења унутар групе.
- Пружа инструкције и упознаје ученике са алатима за рад.

Очекивани резултат:

- Кратки аналитички запис или слајдови са кључним запажањима.
- План рада сваке групе (која питања поставља, кога контактира, како ће приказати резултате).

Фаза 2 – Истраживање и провера чињеница (2. недеља)

Циљ:

- Прикупљање података из различитих извора.
- Разликовање поузданих од непоузданих информација.
- Упоредивање ставова различитих „саветника“.

Активности:

- 1. група (експерти):
 - ✓ Истражују и опредељује се за форму интервјуа (видео, аудио, писани...)
 - ✓ Избор лекара / здравствених радника који ће бити интервјуисани.
 - ✓ Припрема сет питања за лекаре / здравствене раднике.
 - ✓ Организује интервју са одабраним експертима.
 - ✓ Систематизује добијене податке и припрема презентацију.
- 2. група (инфлуенсери):
 - ✓ Истражују и опредељује се за форму интервјуа (видео, аудио, писани...)
 - ✓ Избор инфлуенсера који промовишу енергетска пића.
 - ✓ Припрема сет питања за одабране саговорнике (уз подршку наставника).

- ✓ Реализација интервјуа (видео, аудио или писани).
- ✓ Припрема презентације резултата.
- 3. група (библиотека и научни извори):
 - ✓ Сарадња са библиотекарима и научним радницима.
 - ✓ Истраживање релевантне литературе и база података.
 - ✓ Анализа и сумирање резултата.
 - ✓ Припрема PowerPoint / Prezi презентације.
- 4. група (непоуздани извори):
 - ✓ Претрага интернет портала, форума и друштвених мрежа.
 - ✓ Анализа ко стоји иза текста, да ли постоји рекламна позадина.
 - ✓ Издвајање најтипичнијих примера манипулације.
 - ✓ Припрема презентације која показује ризике некритичког прихватања.
- 5. група (анкета):
 - ✓ Израда анкете (Google упитник, Mentimeter или нека друга платформа).
 - ✓ Спровођење анкете међу ученицима (у школи или више школа).
 - ✓ Статистичка обрада резултата (графикони, проценти).
 - ✓ Припрема извештаја и презентације.

Улога наставника и сарадника:

- Наставник прати и координише рад.
- Здравствени радници сарађују са 1. групом.
- Утицајне личности са друштвених мрежа сарађују са 2. групом.
- Библиотекари и научни радници помажу 3. групи у избору литературе.
- Наставници пружају подршку током истраживачког рада (помоћ у изучавању литературе на страним језицима, креирање анкета, анализа медијских садржаја и друго).

Очекивани резултат:

- Интервјуи (видео, аудио или писани).
- Аналитички извештаји група.
- Чек-листа за процену поузданости извора.

Фаза 3 – Презентација и вршњачка едукација (3. недеља)

Циљ:

- Представљање резултата рада свих група.
- Размена искустава и заједничко извлачење закључака.
- Подстицање вршњачке едукације и јавне дискусије.
- Креирање „Водича за критичко читање савета“ (кратак штампани флајер или дигитални материјал који долази као заједнички резултат рада на пројекту).

Активности:

1. Свака група презентује своје резултате:
 - ✓ интервју са експертима,
 - ✓ интервју са инфлуенсерима,
 - ✓ библиотечко истраживање,
 - ✓ анализа непоузданих извора,
 - ✓ анкета са вршњацима.
2. Ученици приказују своје материјале: видео, подкаст, графикони, постери, PowerPoint / Prezi презентације.

3. Заједничка дискусија:
 - ✓ шта су научили,
 - ✓ да ли се њихово мишљење променило,
 - ✓ коме верују и зашто.
4. Завршна вршњачка едукација — израда заједничког „Водича за критичко читање савета“ (кратак флајер или дигитални материјал).

Улога наставника:

- Модерира презентације и дискусију.
- Даје повратне информације.
- Организује евалуацију (лист, анкета, рубрика).

Очекивани резултат:

- Презентовани радови свих група.
- Заједнички „Водич за критичко читање савета“.
- Рефлексија ученика (усмена или писана).

Очекивани резултати пројекта

- Фаза 1 – *Аналитички запис*. Кратки запис или слајдови са кључним запажањима ученика о медијским садржајима, техникама манипулације и начинима провере извора.
- Фаза 2 – *„Чињенице и митови“*. Систематизовани резултати истраживања из поузданих и непоузданих извора, као и интервјуа које су ученици реализовали са стручњацима из одређених области (експертима) и инфлуенсерима.
- Фаза 3 – *Едукативни продукт и план вршњачке едукације*. Визуелни (штампани или дигитални) материјал намењен вршњацима, уз упутства за критичко читање савета.
- Завршна фаза – *Рефлексија групе*. Кратак извештај са личним и групним утисцима – шта су ученици научили, шта би променили, како су решавали проблеме.

Евалуација (предложени инструменти)

- Рубрика за групне извештаје: Критеријуми укључују поузданост извора, јасноћу аргумената и структуре, дубину провере чињеница и креативност едукативног продукта. Оцењивање у три нивоа: задовољава / добро / одлично.
- Самопроцена ученика (евалуациони листић): 5–6 питања која мере способност разликовања мишљења и чињенице, самопоуздање у процени извора, намеру за промену понашања.
- Peer-feedback: Једна група оцењује рад друге групе и даје конструктивне коментаре.
- Експертиза: кратки коментари од здравствених радника, библиотекара или научних радника.
- Рефлексија у тиму: Дискусија о најкориснијим активностима, изазовима и препорукама за будуће пројекте.

Ресурси

- Људски: Наставници, стручни сарадници – библиотекари, експерти (здравствени радници, лекари, нутриционисти...), утицајне/јавне личности, родитељи, представници медија, локална заједница.
- Технички: Рачунари/таблети, интернет, пројектор, дигитални алати за видео монтажу и дизајн (Canva, PowerPoint, Prezi мобилне апликације), дигитални алати за успешно спровођење анкете међу вршњацима (Google упитник, Mentimeter, Kahoot).
- Материјали: Примерци реклама, штампани постери, панои, папири и оловке за рад.

Могући изазови и како их решавати

- Велика количина информација: Користити чек-листе за процену извора и ограничити број извора по групи.
- Пристрасност у одабиру извора информација: Подстицати коришћење институционалних и рецензираних извора, укључити експерте у анализу.
- Недостатак мотивације: Омогућити избор форме продукта (мим, видео, постер) и повезати тему са стварним искуствима ученика.
- Техничке баријере: Обезбедити резервне опције (штампани материјал, једноставне мобилне снимке, презентације без видео садржаја).

Како ћете знати да сте успели? (показатељи успеха)

- Ученици јасно разликују мишљење и чињеницу у својим анализама.
- Групни радови (презентације) садрже верификоване изворе и показују процес провере информација.
- Едукативни продукти су разумљиви и интерактивни за вршњаке; изазивају дискусију и питања.
- Самопроцена и рефлексивност показују повећање свести о медијском утицају и здравственим ризицима.
- Наставници и експерти бележе напредак у аргументацији, критичком мишљењу и вештинама истраживања ученика.

Шта пројекат доноси?

За ученике: Практичне вештине критичког читања медија, процену поузданости извора, научно заснован приступ здрављу, етички однос према информацијама.

За наставнике: Методичка подршка за интеграцију медијске писмености у различите предмете, пример иновативног пројектног рада.

За школу и заједницу: Материјали и поруке који се могу користити у настави и ван ње; подстицање дијалога између школе и локалне заједнице; развој свести о здрављу и медијском утицају код младих.

8. АКТИВНОСТ

„Плава гробница” – Ми у Првом светском рату

Опис активности

Ова активност реализује се као интердисциплинарни пројекат који повезује наставне садржаје више предмета и подстиче ученике на истраживање, сарадњу и критичко мишљење, при чему су улоге и организација рада дефинисане на следећи начин:

Лидер: особа која је покретач активности на нивоу школе

Учесници: ученици седмог/осмог разреда основне школе / 3. разреда средње школе, наставници предметне наставе различитих области

Образовне области: српски језик и књижевност, историја, географија, филозофија, ликовна уметност, музичка култура, веронаука, хемија, медицина/биологија, информатика / математика и статистика, енглески језик, немачки језик, француски језик;

Сарадници на пројекту: предметни наставници, родитељи, педагог, психолог, директор школе, сарадници школе, Министарство просвете, туристичке агенције са којима школа сарађује, приватне и државне установе, фирме, амбасада Грчке

Почетак пројекта: октобар (почетак школске године)

Завршетак пројекта: мај (завршетак наставне године)

Спонзори: Министарство просвете, локална самоуправа, родитељи, амбасаде, пријатељи школе

Специфични циљеви пројекта:

- Упознавање ученика са различитим интерпретацијама истог историјског догађаја – Првог светског рата – из перспективе победничке и/или поражене стране;
- Прикупљање материјалних чињеница из различитих области/предмета како би се доказало гледиште једне, победничке и/или поражене стране у рату, односно критичко сагледавање историјског догађаја;
- Уочавање и разумевање утицаја субјективних и традицијских схватања на обликовање мишљења и закључака о Првом светском рату;
- Развијање емпатије и солидарности према жртвама сопственог народа, али и према жртвама других народа у ратним страдањима и другим трагичним догађајима;
- Критичко коришћење различитих образовних извора (текстуални, аудиовизуелни, дигитални) у доказивању интерпретативног гледишта;
- Стицање знања и вештина из појединих предметних/научних области предвиђених редовним програмом наставе – реализација тематске школске наставе;
- Одавање поште жртвама рата (приредба у њихову част, посета местима где почивају (Зејтинлик, Крф, Видо), полагање цвећа.

ИСХОДИ:

Ученици ће бити у стању да:

- Презентују усвојено и научено из различитих предмета и области (цртежи, презентације, исечак из филма, серије, музика, ликовни и литерарни радови, фотографије, преношење сећања из породица...);
- Примене усвојена знања у вези са догађајима из Првог светског рата у аргументованој расправи;
- Одају пошту жртвама рата;
- Пруже подршку и саосећање ученицима који су стигли са ратних подручја у нашу школу.

УВОДНИ ДЕО

На уводном часу овог пројекта (историје/социологије, нпр.) упоредити два или три става о узроцима почетка Првог светског рата, из пера два или три различита аутора. Потребно је да ученици уоче, кроз анализу одабраних одломака, различите ставове и закључке.

Први текст би могао да буде одломак из књиге Сиднија Бредшоа Фаја, други из књиге Фрица Фишера, а трећи Принципов говор са суђења.

Први одломак – уравнотежен приступ („Порекло светског рата”, Сидни Бредшо Фај, 1930)

Рат из 1914. није изазвала само једна нација, већ сплет околности у коме су све велике силе Европе играле своју улогу. Систем тајних савеза, нагомилавање оружја, национализам и царински спорови створили су тензије које су чиниле рат готово неизбежним. Српски национализам и атентат у Сарајеву дали су повод, али реакције Аустро-Угарске, подршка Немачке, мобилизација Русије и одлуке Француске и Британије заједно су допринеле избијању рата. Кривица, дакле, није на једној држави, већ на свим странама које нису успеле да пронађу мирно решење.

Други одломак – теза о одговорности једне стране („Немачки ратни циљеви у Првом светском рату”, Фриц Фишер, 1961)

Немачка влада и војни врх нису ушли у рат 1914. случајно или из нужде, већ с јасним циљевима и плановима. Документи показују да је Берлин тежио ширењу на исток и запад, стварању хегемоније у Европи и стицању колонија. Криза после атентата у Сарајеву искоришћена је као погодна прилика да се покрене сукоб који би омогућио остварење тих планова. Немачка није била само увучена у рат туђим потезима; она је свесно гурала Европу у катастрофу да би остварила властите империјалне амбиције.

Трећи одломак – наше виђење узрока (преведени одломак са суђења Принципу 1914. године, The Sarajevo Trial)

- *Питање (тужилац): „Сматрате ли себе кривим?”*
- *Принцип: „Нисам злочинац, јер сам уништио оно што је зло. Мислим да сам добар.”*
- *Питање: „Какве сте идеје имали?”*
- *Принцип: „Ја сам југословенски националиста и верујем у уједињење свих Јужних Словена, у било ком облику државе, и да буде слободна од Аустрије.”*
- *Питање: „То је била ваша тежња. Како сте мислили да је остварите?”*
- *Принцип: „Помоћу терора.”*
- *Питање: „Шта то значи?”*
- *Принцип: „То значи, уопштено, уништити одозго, избавити се оних који сметају и чине зло, који стају на пут идеји уједињења.”*
- *Питање: „Још један главни мотив?”*
- *Принцип: „Освета за сва страдања која је Аустрија наметала нашем народу.”*

Поређењем прва два одломка ученици би могли да изведу следеће закључке:

Сидни Бредшо Фај и Фриц Фишер дали су супротне интерпретације узрока Првог светског рата. Фај је сматрао да је рат последица заједничког неуспеха свих европских сила, услед система савеза, национализма, милитаризма и дипломатских грешака, док је атентат у Сарајеву био тек повод.

Фишер, напротив, тврдио је да је Немачка свесно тежила хегемонији у Европи и искористила кризу као прилику за остварење империјалних планова, па је њена одговорност највећа. Тако се у историјској науци сударају два приступа: колективна кривица свих и пресудна кривица једне државе.

Анализа Принципових одговора даје још један поглед за могући повод избијања рата.

На крају уводног часа представља се општи циљ будућег пројекта и заказује састанак свих учесника ради поделе пројектних задужења и усаглашавања методологије рада на пројекту.

ЗАЈЕДНИЧКИ САСТАНАК УЧЕСНИКА У ПРОЈЕКТУ

Лидер пројекта води састанак и записује учеснике, задатке и формат продуката рада за сваки сегмент тематске наставе. Договара се општи метод рада – критички приступ изворима, провера чињеница, заједнички тимски рад и поштена подела задужења. Ученици ће бити подељени у групе. У групама ће бити и слабији и бољи ученици, сви који желе да раде.

Свака група бавиће се једном темом. Истраживаће и презентовати пронађено и научно на различите начине: цртањем, писањем, избором музике, фотографија,

користиће исечке из филмова и серија, часописа, енциклопедија, користиће доступне садржаје са интернета, израдиће презентације.

Сви извори информација треба да буду наведени, означени и проверљиви.

Супервизију до коначног продукта рада групе спроводе предметни наставници.

ДЕФИНИСАНЕ ОБЛАСТИ ИСТРАЖИВАЊА/ТЕМАТСКЕ НАСТАВЕ

Српски језик и књижевност – Први светски рат у одабраним делима српске књижевности

У уводном делу предвиђено је да наставница / наставник испоштује школски програм којим је предвиђена обрада три дела:

„Међу својима”, Владислав Петковић Дис,

„Плава гробница”, Милутин Бојић,

„Крф, плава гробница”, Милош Црњански

Након обрађених текстова у сарадњи са ученицима, одгледаћемо филмове „Где цвета лимун жут” (<https://youtu.be/QMfaHOg7EV4>) и „Марш на Дрину”. (https://youtu.be/oloF_UnYCW0?si=d-IyOr99QGhlf6k)

Ђаци у средњој школи могу обрадити писце у Првом светском рату, додати Арчибалда Рајса, обрадити драму „Мали ми је овај гроб” Биљане Србљановић и сл.

Продукт рада треба да буде краћи филм, до 10 минута. Сценарио за филм и друге актере филма договара група са предметним наставником.

Историја – историјски оквири Првог светског рата, узроци, повод, битке...

Наставник упућује ђаке на релевантне домаће историчаре и изворе како би открили наше виђење узрока за почетак рата; ратне карте, дејства, фронт у Србији, победе и порази (посета Војном музеју); последице Великог рата по нас и на светском нивоу; жене у рату.

Продукт рада треба да буде ПП-презентација

Хемија – хемијско оружје (бојни отрови) и последице по људе

❖ Коришћени бојни отрови као новина у ратовању, хемијски састав, деловање на људски организам.

❖ Продукт рада – презентација.

Географија – мапирање српских војничких гробаља

❖ Означити на географској мапи српска војничка гробаља и представити државу или град где се гробље налази. Анализа утицаја рата на будући природни прираштај – на нашем примеру.

❖ Продукт рада треба да буде велика мапа српских војничких гробаља или анимирана карта.

Биологија/Домаћинство или друга СНА - Здравствено особље у Првом светском рату и улога Црвеног крста

❖ Жене болничарке, санитет, утицај глади и студени на људски организам, здравствене последице рата по психичко здравље људи; опоравак организма.

❖ Продукт рада треба да буде интервју са неким лекаром специјалистом и ПП-презентација.

Медијска писменост – пропаганда као моћно средство у рату

❖ Обрадити конкретне примере пропагандног деловања у рату, нпр. цртежи или карикатуре у новинама. Истражити коришћењем различитих електронских извора и алата (Википедија, ChatGPT, copilot и сл.).

❖ Продукт рада – формат по избору групе.

Верска настава/Филозофија/Социологија – сукоб вера у рату, свештеници као ратници, подвиг као хришћанска врлина

❖ Истражити да ли је рат имао димензије међуверског сукоба и на ком нивоу; проблематизовати положај свештеника или црквеног великодостојника као ратника; на одабраним примерима приказати подвиг као хришћанску врлину; са филозофског становишта у форми „двоугла” приказати супротстављена мишљења о феномену рата.

❖ Продукт треба да буде презентација и краћи филм формата емисије „Двоугао” (доступно на Youtube-у).

Ликовна уметност – рат у делима ликовне уметности

❖ Истражити дела инспирисана Великим ратом или направити изложбу ученичких радова са сличном темом.

❖ Продукти рада – презентације одабраних дела уз кратке интерпретације или изложба ученичких радова.

Музичка култура – рат као музичка тема

❖ Представити композиције инспирисане ратом и њихову употребу у филмској и серијској музици.

❖ Продукт рада – презентација уз звучну анимацију са темом познате композиције, нпр. „Марш на Дрину” или наступ хора који изводи познате нумере.

Информатика/Статистика – Статистика о Великом рату (критички осврт

❖ Последице рата у бројкама, табелама и графиконима – биланс жртава на националном и глобалном нивоу, по државама и народима.

❖ Продукт рада – адекватан статистички модел приказа.

ГЛАВНИ ДЕО

Јавни час на коме ће се, по раније утврђеном сценарију, представити продукти рада.

Позвати ученике, родитеље, спонзоре. Поделити евалуационе листиће – кратку анкету коју је сачинила ПП-служба. Могуће је у овом делу прикупити значајан део средстава за завршницу пројекта.

Ако нема завршног дела, кога и не мора бити, поделити захвалнице заслужнима.

ЗАВРШНИ ДЕО

Посета/екскурзија/стручно путовање – Зејтинлик (Солун), Крф, острва: Видо и Лазарет (наставници, родитељи и десет најактивнијих ученика).

Средства за ученике треба да буду скупљена од различитих културних активности (јавни час или др.) и спонзора.

Напомена: овај део пројекта не мора да се реализује уколико не постоје законски оквири и новчана средства.

Анализа одговора из упитника (краћи састанак по завршетку пројекта).

9. АКТИВНОСТ

Планета у нашим рукама

АКТИВНОСТ

„Планета у нашим рукама“ – тематски дан поводом Дана планете Земље

ОБЛАСТ

Васпитно-образовни рад
Еколошко образовање и одрживи развој
Међупредметне компетенције

ВРСТА АКТИВНОСТИ

Тематски дан – интердисциплинарна школска активност

ОПИС АКТИВНОСТИ:

Поводом обележавања Дана планете Земље, у нашој школи реализује се тематски дан под називом „Планета у нашим рукама“, са циљем да се код ученика развије свест о значају очувања животне средине, као и одговорности сваког појединца у борби против загађења.

Током дана биће организоване радионице, мултимедијалне презентације, еколошке дискусије, уређење школског дворишта и израда креативних радова од рециклажног материјала. Активности су прилагођене различитим узрастима и повезане са садржајима више наставних предмета. У реализацији учествују ученици, наставници, учитељи, стручни сарадници и родитељи, уз коришћење природних и дигиталних ресурса.

Циљ нам је да подстакнемо активно учешће, развијемо критичко мишљење, унапредимо еколошку свест и повежемо школу са локалном заједницом кроз заједничко деловање у заштити планете.

ЦИЉНА ГРУПА

Ученици основне школе (од I до VIII разреда), наставници, учитељи, стручни сарадници, родитељи

МЕСТО И ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ

Простор школе (учионице, хол, школско двориште)

Једнодневна активност – обележавање Дана планете Земље

ОПШТИ ЦИЉ АКТИВНОСТИ

Развијање свести о значају заштите животне средине и одговорног односа према планети Земљи, кроз подстицање критичког мишљења, активног учешћа ученика и међупредметне повезаности наставних садржаја.

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

- * Подстицање разумевања узрока и последица загађења животне средине
- * Развијање критичког мишљења и еколошке одговорности
- * Оснаживање ученичке иницијативе и активног учешћа
- * Унапређивање сарадње између ученика различитих узраста
- * Јачање сарадње школе, породице и локалне заједнице

ИСХОДИ АКТИВНОСТИ

Ученици ће бити у стању да:

- * препознају различите облике загађења у непосредном окружењу
- * објасне последице загађења по људе и природу
- * предложе мере заштите животне средине
- * критички разматрају еколошке проблеме
- * примењују еколошки одговорно понашање у свакодневном животу

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

- * Одговоран однос према здрављу и животној средини
- * Комуникација и сарадња
- * Решавање проблема
- * Дигитална компетенција
- * Естетичка и културна компетенција

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ

- ✓ Српски језик – еколошке песме, састави, плакати, панои
- ✓ Природа и друштво / Биологија – загађење, рециклажа, екосистеми
- ✓ Математика – графикони и статистика о загађењу
- ✓ Ликовна култура – израда предмета од рециклажног материјала
- ✓ Информатика – презентације, видео-клипови, постери
- ✓ Музичка култура – песме о природи
- ✓ Грађанско васпитање – еколошка одговорност, критичко мишљење

МЕТОДЕ И ОБЛИЦИ РАДА

- * Разговор и вођена дискусија
- * Рад у групама и тимовима
- * Истраживачки и пројектни рад

- * Драмска метода
- * Презентација и демонстрација

НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ АКТИВНОСТИ

Активност се реализује у виду тематског дана кроз радионице, групни рад, мултимедијалне презентације, драмски приказ и практичне активности у школском простору. Ученици су активно укључени у планирање, реализацију и представљање резултата рада, при чему се подстиче критичко мишљење и међусобна сарадња.

СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛИ

- * Природни и рециклажни материјали
- * Дигитални уређаји (рачунари, пројектор)
- * Едукативни видео-садржаји и презентације
- * Пано материјал, плакати, постери

УЛОГЕ УЧЕСНИКА

- Ученици: активни учесници, истраживачи, креатори решења
- Наставници и учитељи: организатори, координатори и ментори
- Стручни сарадник: подршка у планирању и евалуацији
- Родитељи: подршка и сарадња у реализацији

МОГУЋЕ ПРЕПРЕКЕ И НАЧИНИ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА

Препрека	Начин превазилажења
Недовољна мотивисаност ученика	Активно укључивање ученика у припрему
Недостатак материјала	Коришћење рециклажних и природних ресурса
Временска ограничења	Јасна организација и распоред активности
Техничке потешкоће	Припрема алтернативних активности

ЕВАЛУАЦИЈА АКТИВНОСТИ

Евалуација се спроводи путем:

- * посматрања активности и ангажовања ученика
- * анализе ученичких радова
- * евалуационих упитника за ученике и наставнике
- * разговора и заједничке рефлексije

ПОКАЗАТЕЉИ УСПЕХА

- * висок ниво ученичког ангажовања
- * развијена свест о еколошким проблемима
- * конкретни предлози ученика за заштиту животне средине
- * примена еколошких навика након активности

ДОПРИНОС АКТИВНОСТИ

Активност доприноси развоју ученика као одговорних и активних чланова друштва, унапређује сарадњу у школи и јача улогу школе као носиоца еколошког образовања у локалној заједници.

Предложен временски оквир активности:

08:00–08:30

Отварање дана – кратак перформанс (драмски приказ ученика: „Земља приповеда“)

08:30–09:15

Еколошке радионице по узрастима – прављење еко-играчака, постера, рециклажни кутак.

09:15–10:00

Панел дискусија (старији ученици и стручни сарадник): „Како ми можемо спасити планету?“

10:00–10:45

Мултимедијалне презентације ученика: статистике, слике, видео записи о загађењу.

10:45–11:30

Рад у мешовитим тимовима – сценарија „Будућност планете ако ништа не променимо“.

11:30–12:15

Креативна шетња – уређење школског дворишта, садња цвећа или дрвета.

12:15–13:00

Завршна активност: избор најбољег рада, излагање, захвалнице, еколошка заклетва ученика.

Образац за евалуацију тематског дана

(може се поделити ученицима, наставницима и родитељима)

НАЗИВ АКТИВНОСТИ: „Планета у нашим рукама“

ДАТУМ: _____ ИМЕ И ПРЕЗИМЕ: _____

(опционо, анонимно ако се жели искреност)

1. Оцени следеће ставке од 1 до 5 (1 – уопште не, 5 – у потпуности):

Изјава

Оцена (1–5)

Активности су биле занимљиве и поучне.

Учествовао/ла сам активно у радионицама.

Научио/ла сам нешто ново о заштити природе.

Желео/ла бих више оваквих дана у школи.

Сарадња међу ученицима је била добра.

2. Шта ти се највише свидело?

3. Шта бисмо могли побољшати?

4. Да ли си након овог дана донео/ла неку одлуку у вези са чувањем природе?

Да

Не

Још размишљам

Предлог еколошке заклетве:

Еколошка заклетва ученика

Ја, ученик ове школе,
заклињем се да ћу чувати природу!
Да нећу бацати отпад где му није место,
да ћу рециклирати кад год могу,
да ћу штедети воду и струју,
да ћу садити и чувати дрвеће,
и подсећати друге да брину о планети.
Земља нема резервну копију,
и зато се обавезујем:
Да ћу мислити, деловати
и живети еколошки.
Планета је у мојим рукама!

Предлог сценарија за драмски приказ под насловом „Земља приповеда“

Трајање: 5–7 минута

Ликови:

- Земља (наратор)
- Вода
- Ваздух
- Шума
- Човек
- Будућност
- (опционо) Пластика / Отпад / Рециклажна канта

Сценарио:

(На сцени Земља седи у средини, тужна. Остали улазе један по један)

Земља:

(тихо) Ја сам планета која вам даје све. А ипак, све мање дишем.

Вода:

(уноси канту пуну отпада) Уморна сам. Прљава сам. Рибе беже, биљке гину.

Ваздух:

(кашље) Ја сам некад био чист, мирисан. Сада носим смог и отров.

Шума:

(свеже гране у рукама) Моји корени су све плиткији. Сечете ме, палите, претварате у бетон.

Човек:

(стиже несвестан своје улоге) Али ја само живим, градим, користим...

Земља:

(огорчено) Да, користиш. Заборавио си да чуваш.

Будућност:

(долази с лампом или и глобусом у рукама) Ако сада не променимо нешто, шта ћемо оставити деци сутра?

Сви заједно:

(у хору) Планета је у нашим рукама!

(Затамњење, у позадини музика природе, почиње тематски дан)

10. АКТИВНОСТ „В.И. или Ви?“

Кратак опис идеје

Ученици кроз тимски рад и дебату истражују како вештачка интелигенција утиче на различита занимања. Свака група брани једно занимање за које постоји ризик да га замени ВИ истичући његове специфичне аспекте које ВИ не може у потпуности заменити.

Циљ активности је да ученици препознају и аргументовано објасне шта је незамењиво у људском раду – емпатија, креативност, критичко размишљање и морална одговорност. Такође, активност им омогућава развој конкретних вештина: јавног наступа, аргументовања, тимске сарадње и самопоуздања. Ученици се уче како да анализирају предности и ограничења ВИ у различитим професијама и да дискутују о томе како људски фактор остаје незамењив у сложеним и креативним задацима.

Ко учествује?

- **Ученици средње школе (15–18 година)** – подељени у пет група:
 - 4 радне групе (бране по једно занимање)
 - 1 група „судија будућности“ (оцењује наступе, даје завршну реч)
- **Наставник** – у улози фасилитатора: уводи тему, прати ток рада, подстиче дискусију и закључивање.

Како се спроводи?

Припрема:

- Наставник бира занимања и припрема папириће за извлачење. Предлог занимања: учитељица, хирург, музичар, кувар.
- Израђује кратке смернице за групе и критеријуме за судије (јасноћа, утемељеност, креативност, тимски рад).
- Обезбеђује потребан материјал (картице, папир, тајмер).

Реализација:

1. Увод у тему (5 минута):

Наставник кратко представља значај вештачке интелигенције (ВИ) у савременом друштву, објашњава како ВИ утиче на различита занимања и радне процесе, и истиче у којим аспектима људски фактор остаје незамењив (емпатија, креативност, морална одговорност).

2. Подела у групе и извлачење занимања (5 минута):

Ученици се деле у четири радне групе и једну групу „судија будућности“. Свако занимање (учитељица, хирург, музичар, кувар) се извлачи на папирићу, а групе добијају картице са смерницама за аргументовање.

3. Рад у групама – припрема аргумената (10 минута):

Групе дискутују и састављају логичке и креативне аргументе зашто њихово занимање не би требало или могло бити замењено ВИ. Наставник прати рад група, подстиче учешће свих ученика и помаже у структурирању аргумената. Може се користити и брза интернет претрага за додатне информације.

5. Презентације група (по 5 минута):

Свака група представља своје аргументе пред „судијама будућности“ и осталим ученицима. Током презентације, судије и наставник постављају питања како би проверавали дубину размишљања и способност ученика да бране своје ставове.

6. Оцењивање и завршна одлука судија (5 минута):

Група „судија будућности“ примењује критеријуме за оцењивање (јасноћа, утемељеност, креативност, тимски дух) и проглашава најуспешнији тим. Наставник даје додатне повратне информације и истиче добре примере аргумената.

7. Заједничка рефлексива (5 минута):

Ученици разматрају где је предност човека над ВИ, која занимања остају незамењива и која би могла бити тражена у будућности. Размењују утиске о активностима, закључују шта су научили и како виде своје потенцијалне професионалне изборе.

Евалуација:

- **Судије користе критеријуме за оцењивање:** група „судија будућности“ примењује јасно дефинисане критеријуме (јасноћа аргумената, логичка утемељеност, креативност, тимски дух и презентацијске вештине). Судије бележе резултате за сваку групу и дају повратну информацију након презентација.
- **Наставник прати ангажовање ученика и квалитет аргументације:** током припреме и презентације наставник посматра како ученици сарађују, да ли активно учествују у изради аргумената, колико су спремни да одговоре на питања и како користе релевантне информације. Наставник такође примењује формативну евалуацију – бележи резултате и области за унапређење сваког тима.
- **Ученици дају кратке повратне утиске:** на крају активности ученици могу усмено поделити своје утиске о томе шта су научили, који аргументи су им били најинтересантни и како виде улогу ВИ у будућности рада. За структурирање праћење, може се користити и кратка анкета или упитник са питањима: „Шта ми је било најкорисније?“, „Шта бих побољшао/ла у свом тиму?“ и „Како ми је ова активност помогла да боље разумем предности људског рада над ВИ“.
- **Додатна могућност:** наставник може водити мини-дневник или листу за самоевалуацију где ученици бележе своје постигнуте циљеве, осећај самопоуздања и креативности, што омогућава дугорочно праћење напретка.

Трајање активности

Један школски час (45 минута):

- 5 минута увод
 - 10 минута припрема у групама
 - 20 минута презентације
 - 5 минута одлука судија
 - 5 минута рефлексива
- По потреби може се реализовати и као блок час (90 минута) уз проширену дискусију.

Ресурси

- **Људски ресурси:** наставник као водитељ; ученици у улози истраживача, презентера и судија.
- **Простор:** учионица са распоредом погодним за рад у групама; пожељна паметна табла.
- **Материјали:** папирићи са занимањима, картице са критеријумима, прибор за писање, тајмер/сат; по потреби телефон/лаптоп за брзу претрагу.
- **Подршка:** техничка (опрема), организациона (подела група).

Могући изазови и начини превазилажења

- **Недостатак времена:** активности могу бити преопширне за један час, па је важно јасно структурирати фазе (увод, припрема, презентације, рефлексива) и користити тајмер како би свака група имала подједнако времена за рад. Наставник може унапред припремити материјал и критеријуме за оцењивање како би време за презентацију било максимално искоришћено.
- **Неангажованост ученика:** неки ученици могу бити пасивни или несигурни. Да би се то превладало, препоручује се избор занимљивих и креативних занимања блиских њиховим интересовањима, подела улога у групи (презентер, истраживач, записничар) и кратка мотивациона дискусија на почетку. Наставник може

стимулисати учешће кроз подстицање питањима и охрабривање свих ученика да дају свој допринос.

- **Тешкоће у аргументацији:** ученици могу имати потешкоћа у формирању уверљивих и логичних аргумената. Решење је обезбедити примере, кратке смернице и шаблоне за аргументовање, као и могућност брзе претраге информација преко интернета. Наставник може током припреме помагати у разradi аргумената и подстицати креативност, указујући на специфичности занимања и аспекте које ВИ не може заменити.
- **Технички или материјални изазови:** недовољан приступ технологији или материјалима може успорити рад. Решење је унапред припремити материјал, осигурати резервне алате и користити доступне ресурсе – чак и усмено излагање без дигиталне подршке може бити довољно.
- **Различити нивои знања ученика:** неки ученици могу имати веће предзнање о ВИ или професијама. Наставник треба да обезбеди уједначене информације за све групе и охрабри дијалог унутар група како би сви чланови били укључени и доприносили.

Како ћете знати да сте успели?

- **Ниво учешћа:** велики број ученика активно учествује у дискусији и дебати, поставља питања и доприноси аргументима у својој групи. Позитиван знак је када већина ученика показује ентузијазам и ангажман током припреме и презентација.
- **Квалитет и разноврсност аргумената:** аргументи су логички утемељени, креативни и релевантни за занимање које бране. Групе користе различите приступе – податке, примере из праксе, креативне сценарије будућности.
- **Тимска сарадња:** уочава се координација међу члановима групе, равномерна расподела улога (презентер, истраживач, записничар) и међусобна подршка. Наставник прати да ли сви чланови доприносе раду.
- **Повратне информације ученика:** ученици износе своје утиске током рефлексације или попуњавају кратку анкету која мери шта су научили, како виде улогу ВИ у будућности рада и шта им је било најкорисније у активности.
- **Конкретни инструменти за праћење успеха:**
 - ✓ **Рубрике за оцењивање** које користи група судија и наставник за формативну евалуацију.
 - ✓ **Анкетни лист или упитник** за ученике који садржи питања о ангажовању, креативности, тимском раду и учењу.
 - ✓ **Лист за самоевалуацију** – ученици бележе своје достигнуте циљеве, осећај самопоуздања и способност аргументације.
- **Додатни показатељи успеха:** наставник може приметити напредак у јавном наступу, повећање самопоуздања, боље разумење предности људског рада над ВИ и спремност ученика да критички анализирају професије будућности.

Шта активност доноси?

Наставнику:

- ✓ Увођење актуелних тема у наставу.
- ✓ Могућност формативног праћења ученика.
- ✓ Нови методички приступи (дебата, тимски рад).

Ученицима:

- ✓ Развој критичког мишљења, аргументације и јавног наступа.
- ✓ Препознавање изазова на тржишту рада и значаја прилагођавања.
- ✓ Јаче самопоуздање и тимски дух.

Школи и заједници:

- ✓ Промоција иновативне и савремене праксе у настави.
- ✓ Подстицање отворености према актуелним друштвеним изазовима.
- ✓ Јача повезаност школе са савременим технолошким токовима.

11. АКТИВНОСТ

Разумевање себе

Разумевање себе – проучавање уметничке лирске песме „In memoriam” Мирослава Антића

ОБЛАСТ

Српски језик и књижевност
Психологија

ВРСТА АКТИВНОСТИ

Проучавање уметничке лирске песме „In memoriam” Мирослава Антића

ЦИЉ АКТИВНОСТИ

Циљ активности је да ученици развију способност уочавања скривених осећања човека, манифестације скривених осећања и разлику између јавног представљања себе и дубоко личне и скриване особности, као и да уоче до чега све може да доведе подвојеност. Ученике оспособљавамо да истаржују, уочавају, повезују, разумеју представљање личности. Ученици ће развити способности и стратегије потребне за развој критичког мишљења и медијске писмености.

ЦИЉНА ГРУПА

Ученици I разреда средње школе учествују у дискусији, анализи, износе своја мишљења, уочавају, препознају, квалификују...

Наставник српског језика и књижевности/медијске писмености: припрема активност, води дискусију, поставља питања, даје повратне информације.

ОПИС АКТИВНОСТИ:

Поводом проучавања уметничке лирске песме, наставник унапред даје истраживачке задатке ученицима који се односе на биографију и стваралаштво песника. На овај начин их учи да развијају истраживачке способности, уочавају и бележе своја запажања (која ће бити део наставног процеса), учи их раду са информацијама и валидним подацима.

Ученици излажу своја запажања о биографији и стваралаштву Мирослава Антића. Наставник усмерава њихово излагање.

Након изложених ученичких запажања, наставник показује део *Power-Point* презентације коју је припремио. Упућује их на текст поеме, чита је изражајно и емотивно.

Ученици (по групама) уочавају разлике између јавне биографије песника и његове интиме.

Ученици се деле на групе. Свака група проучава један део поеме.

Прва група уочава разрачунавање са самим собом, уочавање супротности, један лик песника који има жену коју воли и децу, који носи одела, који планира да се понаша према друштвено установљеним нормама целог живота:

*И тај Антић,
који ме је упропастио и као писца
и као човека,
дакле, тај Антић,
који ће једног дана, врло стрпљиво,
лећи и у моју сопствену гробницу,
пита ме једног јутра:*

Уочавају да се такво понашање одразило негативно на песника/лирског субјекта.

*Шта вам је,
богату,
човече,
изгледате ми некако болесни?*

*А шта се,
извините за израз,
баш њега тиче како ми је
и докле ја то могу.*

*О мени се најдивније брину
они који ме остављају на миру.*

*А он,
пере руке мојом ракијом,
има кључ од мог атељеа,
петља са мијим плавушама.*

*Људи,
тај ме тера да читам књиге,
оговара ме у рођеној кући,
свашта лаже,
мојој деци...*

Друга група уочава да је песник покушао да побегне од себе, радећи различите послове који немају везе са његовим интересовањима (био је морнар, бежао у Париз, пуштао бркове, скривао се у хотелу...).

*Покријем се ћебетом преко главе.
Пустим бркове.
А он ме и ти пронађе,
у некој бедној улици Жоливе,
у неком бедном хотелу,
и врати кући,
и расплаче ме.*

Чак и мајка не увиђа његово право ја, и она више воли добро познату представу песника у јавности. Песник то користи.

*А он је та упеглана стока
којој ја пишем биографију.*

*Он је та уважена животиња
којој ја дижем споменик,
овако пољубан и сам
и до крајности згађен
што морам да му јавно позајмим очи,
и душу,
и оно мало пара
које сам једва позајмио.*

Ова група уочава како због таквог понашања песник нема добро мишљење о себи, згађен је јавном представом, јер је свестан да све заслуге за јавно уважавање скривени лик песника обезбеђује својом човечношћу и грешношћу, јер нема безгрешног на овом свету. Та грешна душа песника укоренила је све изданке његове поезије.

Трећа група уочава до каквих све ситуација та подвојеност, распопућеност доводи.

*Кад сам ја,
на пример,
скакао са Петроварадинске тврђаве,
он је ускакао у ћачке читанке.*

*Кад ме је доктор Савић лечио
од алкохола,
он се правио као да има неке везе
са филмом.*

*Где год се појавим,
гурао ме је да га не обрукам.*

*Мешао се у моје снове.
Примао је моје награде,
Церекао се на пријемима.*

*Један лицемер.
Један стварни лицемер.
Један — провинцијалац.*

Уочавају његову дубоку разочараност што лик из јавности царује, и што ће „лећи у” његову „споствену гробницу”, упамћен вечно.

*Један што је трпео све оно
што ја никада нисам могао да истрпим.*

*И који сада тако дивно жури
да цркне што пре уместо мене,
да би уместо мене,
ђубре једно,
да би уместо мене
што пре једини живео.*

Сви ученици разматрају, уочавају, квалификују... Настаје дискусија у вези са чињеницом да је писац оболео од канцера и отвара се питање докле потискивана осећања могу да доведу.

На крају ученици попуњавају евалуациони листић.

Да ли вам је активност била занимљива?	Да ли треба проверавати истинитост биографских података о песнику који се појављују у медијима?
ДА НЕ	ДА НЕ
Шта вам је било најкорисније? Унесите запажања.	Како стечено знање можете употребити?

ЕВАЛУАЦИЈА

Кроз дискусију и презентације групних радова, наставник прати да ли су ученици усвојили кључне способности и да ли развијају критичко размишљање. Прикупљање повратних информација о томе шта им је било најкорисније и како се стечено знање може применити у свакодневном животу.

ТРАЈАЊЕ АКТИВНОСТИ

45 минута

РЕСУРСИ

Људски ресурси: наставник, ученици

Простор: учионица/ кабинет/ школска библиотека

Материјал: пројектор за приказ *Power-Point* презентације, телефони са приступом интернету за истраживање или школски рачунари, папири и оловке

МОГУЋИ ИЗАЗОВИ И НАЧИНИ ЊИХОВОГ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА

Технички проблеми (спор интернет, проблеми са пројектором) – унапред проверити техничку опрему и имати припремљену презентацију и одштампане добре примере биографије са провереним и тачним информацијама о песнику. За сваки случај, припремити и одштампане примерке поеме за ученике.

ПОКАЗАТЕЉИ УСПЕХА

Ученици су активно учествовали у дискусији и аргументовали своје закључке; успешно су анализирали песму и упоредили са доступним биографијама песника; током завршне дискусије показали су критичко размишљање и разумевање медијских порука; резултати анкете показују да су ученици схватили значај медијске писмености.

СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

- ❖ Унапређење метода рада и подстицање иновативности у настави, професионално искуство.
- ❖ Развијање критичког мишљења ученика, медијске писмености, вештине сарадње.
- ❖ *Подстицање* развоја савремених компетенција и укључивање медијских садржаја у школске активности; оспособљавање ученика да препознају и анализирају медијске поруке — да постану свеснији медијског утицаја, лакше препознају манипулације и науче да уочавају негативне ефекте подвојености на развој и трајање личности.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

- ❖ Одговоран однос према здрављу и животној средини
- ❖ Комуникација и сарадња
- ❖ Решавање проблема
- ❖ Дигитална компетенција
- ❖ Естетичка и културна компетенција
- ❖ Компетенција за целоживотно учење
- ❖ Рад с подацима и информацијама

МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОВЕЗАНОСТ

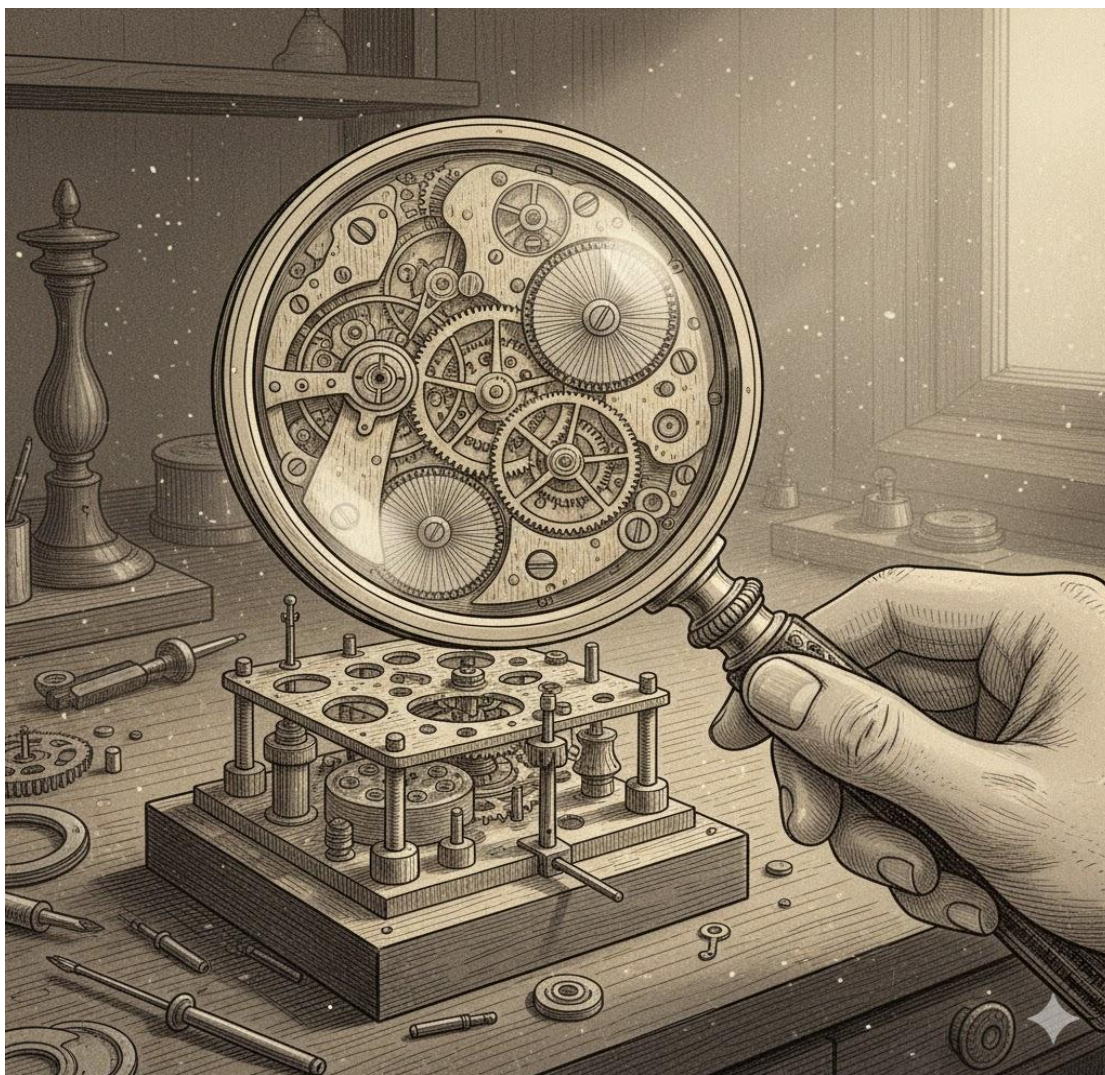
- ❖ Српски језик и књижевност
- ❖ Психологија
- ❖ Информатика – презентације, видео-клипови, постери
- ❖ Грађанско васпитање – критичко мишљење

Уместо закључка

Практикум није само збирка активности, већ позив на промишљање, истраживање и осмишљавање наставе која одговара стварним потребама ученика. Надамо се да ће вам послужити као инспирација, али и као подстицај да испробате нове приступе, прилагођавате предложене идеје свом контексту, делите сопствене примере добре праксе са колегама и креирате окружење у коме доминира поверење, сарадња и критичка рефлексивност.

Ауторски тим Практикума

АУТОРИ И УРЕДНИЦИ ПО АКТИВНОСТИМА

АКТИВНОСТ 1. *Иза замућеног објектива...* – Драгана Летић, наставница грађанског васпитања, ОШ „Светозар Марковић Тоза”, Нови Сад; Јулијана Батањац, професор софтверских алата, ЕТШ „Никола Тесла” Ниш; Весна Деспотовић, професор математике, Гимназија “Бора Станковић”, Врање; Санела Хасановић, професор српског језика и књижевности, Економско-трговинска школа Нови Пазар

АКТИВНОСТ 2. *Да ли је све онако како изгледа?* – лице и наличје еколошке свести, Јелена Кецман, стручни сарадник – педагог, ОШ „Јован Дучић“, Клек; Медицинска школа, Зрењанин

АКТИВНОСТ 3. *Детективи прошлости* – Први српски устанак, Јелена Мирковић, професор разредне наставе, ОШ „Трећи крагујевачки батаљон”, Крагујевац; Сенка Михаиловић, професор разредне наставе, ОШ „Трећи крагујевачки батаљон”, Крагујевац; Мерима Аранитовић, професор српског језика, Карловачка гимназија; Рудолф Вајс, професор историје, ОШ „Сечењи Иштван”, Суботица; Весна Вајс, професор српског језика и књижевности, ОШ „Сечењи Иштван”, Суботица

АКТИВНОСТ 4. *Дом под лупом – живот у дому ученика средњих школа?*, Иванка Крајишник, професор српског језика и књижевности, васпитач у Дому ученика средњих школа, Крагујевац

АКТИВНОСТ 5. *Размисли, преиспитај и провери пре него што поверујеш*, Сара Синђелић, професор разредне наставе, ОШ „21. октобар” Крагујевац

АКТИВНОСТ 6. *Не веруј свему што пише* – Драгомир Бурнаћ, професор српског језика и књижевности, ОШ „Мирослав Антић Мика”, Панчево; Зорана Лепедат, професор српског језика и књижевност, ОШ „Мирослав Антић Мика”, Панчево; Катица Здењак, професор мађарског језика, ОШ „Доситеј Обрадовић”, Ириг и „Јован Дучић”, Петроварадин; Душан Симић, професор српског језика и књижевности, ОШ „Бора Радић”, Баваниште; Игор Дамњановић, професор разредне наставе, ОШ „Дражевац”, Дражевац

АКТИВНОСТ 7. *Драга Савета... Да ли нам енергетска пића заиста помажу?* – др Младен Ђуричић, проф. српског језика и књижевности, Гимназија „Жарко Зрењанин“, Врбас; Јасмина Стошић, професор биологије, Математичка гимназија, Београд; Сузана Мијушковић, учитељица, ОШ „Иван Гундулић“, Нови Сад; Ана Симић Милосављевић, професор енглеског језика, ОШ „Милутин и Драгиња Тодоровић“, Крагујевац и Медицинска школа са домом ученика „Сестре Нинковић“, Крагујевац; Драгана Рмуш, проф. српског језика и књижевности, ОШ „Сретен Младеновић“, Десимировац

АКТИВНОСТ 8. *„Плава гробница”* – Ми у Првом светском рату, Марија Мандић, професор српског језика и књижевности, Основна школа „Јанко Веселиновић”, Београд; Јоле Булатовић, ОШ „Дринка Павловић”, Београд; Владимир Цветковић, Паланачка гимназија, Смедеревска Паланка; Јелена Петковић, Техничка школа Зајечар

АКТИВНОСТ 9. *Планета у нашим рукама*, Марко Илић, професор географије ОШ „Трећи крагујевачки батаљон” Крагујевац и СШ „Никола Тесла” Баточина; Мирјана Тодоровић Ћирић, професор разредне наставе ОШ „Трећи крагујевачки батаљон” Крагујевац, Данијела Милановић Марковић, професор разредне наставе ОШ „Трећи крагујевачки батаљон” Крагујевац; Марија Виденовић, професор српског језика и књижевности, Прва техничка школа Крушевац; Маја Пуреновић Чоловић, педагог, ОШ „Сијаринска Бања” Медвеђа.

АКТИВНОСТ 10. *„В.И. или Ви?”*, Марија Лазовић, професор енглеског језика, Трећа београдска гимназија

АКТИВНОСТ 11. *Разумевање себе*, Марија Виденовић, професор српског језика и књижевности, Прва техничка школа Крушевац

Извори и литература

- Антић, М. (2015). *Концерт за 1001 бубањ*. Лагуна.
- Богуновић, М. (2025). *Заборањени јунаци Првог светског рата*. Прометеј.
- Бредшо Фај, С. (1930). *Порекло светског рата*.
- Вилотијевић, М. (2006). *Планирање и програмирање васпитно-образовног рада*. Научна књига.
- Димић, Љ. (1998). *Срби и Југославија*. Катерена мунди.
- Димић, Љ., & Радојевић, М. (2016). *Србија у Великом рату 1914–1918*. Српска књижевна задруга.
- Историја српског народа (књ. 1–10). (1994). Српска књижевна задруга.
- Министарство културе и информисања Републике Србије & Министарство просвете. (2020). *Медијска писменост: приручник за наставнике*.
- Министарство одбране Републике Србије & Младеновић, Б. (ур.). (2019). *Флора Сандс – прва жена официр у Српској војсци*. Филозофски факултет.
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. (2017). *Основе програма наставе и учења за основно образовање и васпитање*.
- Митровић, А. (2014). *Срби у Првом светском рату*. Службени гласник.
- Рајс, А. (2024). *Чујте, Срби* (прво издање 1928). Вулкан.
- UNESCO. (2011). *Media and information literacy: Curriculum for teachers*. UNESCO.
- UNESCO. (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*. UNESCO.
- Завод за унапређивање образовања и васпитања. (2017). *Међупредметне компетенције у основној школи*.
- Завод за унапређивање образовања и васпитања. (2020). *Приручник за наставу грађанског васпитања*.
- Завод за унапређивање образовања и васпитања. (2022). *Наши ученици у свету критичког мишљења и медијске писмености: приручник за наставнике*.
- Фишер, Ф. (1961). *Немачки ратни циљеви у Првом светском рату*.

Аудиовизуелни извори

- Где цвета лимун жут*. (2006). Кошутњак филм.
- Краљ Петар I*. (2018). Сценарио: М. Витезовић, према делу *Чарапа краља Петра* (1994).